

Powiat Jarosławski

**POWIATOWY PROGRAM PRZECIWDZIAŁANIA
PRZEMOCY W RODZINIE ORAZ OCHRONY OFIAR
PRZEMOCY NA LATA 2023-2028**

*„ Tam, gdzie jest niesprawiedliwość, gdzie jest przemoc, zakłamanie,
nienawiść, nieszanowanie ludzkiej godności - tam brakuje miejsca na miłość,
tam brakuje miejsca na serce, na bezinteresowność, na wyrzeczenia”.*

Ks. Jerzy Popiełuszko

Jarosław 2023r.

Opracowanie:

Program opracowany i napisany w Powiatowym Centrum Pomocy Rodzinie
w Jarosławiu przez pracownika:

Agnieszkę Wywrót – specjalistę pracy socjalnej
pod kierunkiem dyrektora PCPR Agnieszki Majowskiej

Spis treści:

1. Wstęp	str.3
2. Adresaci Programu	str. 4
3. Charakterystyka zjawiska: pojęcie, rodzaje, cykle, konsekwencje przemocy	str. 5
4. Charakterystyka i analiza zjawiska przemocy w powiecie jarosławskim	str. 6
5. Analiza SWOT zjawiska przemocy w powiecie jarosławskim	str.21
6. Cel główny i cele szczegółowe Programu	str. 23
7. Realizatorzy Programu	str. 27
8. Przewidywane efekty realizacji Programu	str. 28
9. Monitoring i ewaluacja	str. 28
10. Zasady finansowania Programu	str. 28
11. Zakończenie	str. 29

1. WSTĘP

Realizując obowiązek wynikający z art. 6 ust. 3 pkt 1 ustawy z dnia 29 lipca 2005r. o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie (dz. U. z 2021r. poz. 1249) Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie w Jarosławiu opracowało Powiatowy Program Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie oraz Ochrony Ofiar Przemocy w Rodzinie na lata 2023– 2028, zwany dalej Programem. Program zgodny jest z opracowywaną Strategią Rozwiązywania Problemów Społecznych w Powiecie Jarosławskim na lata 2023 – 2029. W w/w Programie wskazano konieczność kontynuowania działań informacyjnych, profilaktycznych, specjalistycznej pomocy dla osób dotkniętych przemocą w rodzinie, a także prowadzenia oddziaływań korekcyjno-edukacyjnych i terapeutycznych dla osób stosujących przemoc w rodzinie. Program jest kontynuacją działań podjętych w ramach realizacji programu na lata 2017-2022. Istotnym jego elementem jest koordynacja działań podejmowanych przez Powiat na rzecz osób doświadczających przemocy oraz osób stosujących przemoc w rodzinie. Podejmowane dotychczas działania potwierdzają ich skuteczność zarówno w sferze udzielania profesjonalnej pomocy, jak również w obszarze działań prewencyjnych. Podstawę Programu stanowi podejście interdyscyplinarne, zgodnie z którym wszelkie działania na rzecz pomocy rodzinie powinny być planowane i wdrażane przez specjalistów z różnych dziedzin, będących przedstawicielami różnych instytucji i organizacji. Pożądanym efektem realizacji Programu jest wprowadzenie w życie działań mających na celu z jednej strony podnoszenie świadomości społecznej na temat przyczyn i skutków przemocy w rodzinie oraz promowanie metod wychowawczych bez użycia przemocy, a z drugiej strony zapewnienie ochrony i udzielanie pomocy osobom dotkniętym przemocą w rodzinie, realizację programów oddziaływań korekcyjno-edukacyjnych i psychologiczno-terapeutycznych wobec osób stosujących przemoc w rodzinie, a także upowszechnienie informacji o możliwościach i formach udzielania pomocy zarówno osobom dotkniętym przemocą, jak i stosującym przemoc w rodzinie.

Uwzględnione w Programie założenia zostały wypracowane w oparciu o analizę danych zastanych oraz dotychczasowe doświadczenia przedstawicieli podmiotów realizujących zadania z zakresu przeciwdziałania przemocy w rodzinie oraz ochrony ofiar przemocy. Istotną rolę w realizacji wskazanych kierunków pełnią instytucje rządowe i samorządowe, jak również inne podmioty podejmujące aktywność we wskazanym obszarze.

Podstawę prawną Programu stanowią:

- Ustawa z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej (Dz. U. z 2021r. poz. 2268 z późn. zm.)
- Ustawa z dnia 29 lipca 2005 r. o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie (Dz. U. z 2021r. poz. 1249)
- Powiatowa Strategia Rozwiązywania Problemów Społecznych na lata 2016–2022
- Krajowy Program Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie na rok 2022 (M.P.2021, poz. 1204)

Dodatkowo Program realizowany będzie w oparciu o zapisy następujących ustaw i rozporządzeń:

- Ustawa z dnia 25 lutego 1964 r. - Kodeks rodzinny i opiekuńczy (t. j. Dz. U. z 2020 r., poz. 1359);
- Ustawa z dnia 26 października 1982 r. o wychowaniu w trzeźwości i przeciwdziałaniu alkoholizmowi (t.j. Dz.U. z 2023r., poz. 165 z późn. zm.);

- Ustawa z dnia 29 lipca 2005 r. o przeciwdziałaniu narkomanii (t. j. Dz. U. z 2023 r., poz.172 z późn. zm.);
- Ustawa z dnia 9 czerwca 2011 r. o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej (t. j. Dz. U. z 2022 r., poz. 447 z późn. zm.).
- Ustawa z dnia 5 czerwca 1998r. o samorządzie powiatowym (t. j. Dz. U. z 2022 r. poz. 1526);
- Ustawa z dnia 8 marca 1990r. o samorządzie gminnym (t. j. Dz. U. z 2023, poz.40);
- Ustawa z dnia 6 kwietnia 1990r. o Policji (t. j. Dz. U. z 2023 r., poz. 171 z późn. zm.);
- Ustawa z dnia 6 czerwca 1997r. - Kodeks karny (t. j. Dz. U. z 2022 r., poz. 1138 z późn. zm.);
- Ustawa z dnia 6 czerwca 1997r. - Kodeks postępowania karnego (t. j. Dz. U. z 2022 r., poz. 1375 z późn. zm.);
- Ustawa z dnia 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie (t. j. Dz. U. z 2022 r., poz. 1327 z późn. zm.);
- Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 13 września 2011 r. w sprawie procedury „Niebieskie Karty” oraz wzorów formularzy „Niebieska Karta” (Dz.U. z 2011 r. nr 209, poz. 1245).
- Rozporządzenie Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji z dnia 31 marca 2011r. w sprawie procedury postępowania przy wykonywaniu czynności odebrania dziecka z rodziny w razie bezpośredniego zagrożenia życia lub zdrowia dziecka w związku z przemocą w rodzinie (Dz. U. z 2011 r. Nr 81, poz. 448).
- Rozporządzenie Ministra Zdrowia z dnia 22 października 2010 r. w sprawie wzoru zaświadczenia lekarskiego o przyczynach i rodzaju uszkodzeń ciała związanych z użyciem przemocy w rodzinie (Dz.U. z 2022 r. poz. 1759)
- Rozporządzenie Ministra Pracy i Polityki Społecznej z dnia 22 lutego 2011r. w sprawie standardu podstawowych usług świadczonych przez specjalistyczne ośrodki wsparcia dla ofiar przemocy w rodzinie, kwalifikacji osób zatrudnionych w tych ośrodkach, szczegółowych kierunków prowadzenia oddziaływań korekcyjnoedukacyjnych wobec osób stosujących przemoc w rodzinie oraz kwalifikacji osób prowadzących oddziaływania korekcyjno - edukacyjne (Dz. U. z 2011 r. nr 50 poz. 259)

2. Adresaci Programu

Adresatami Programu są:

- osoby i rodziny dotknięte przemocą
- osoby i rodziny zagrożone przemocą
- świadkowie przemocy
- osoby stosujące przemoc
- przedstawiciele służb zajmujący się przeciwdziałaniem przemocy w rodzinie
- mieszkańcy powiatu jarosławskiego

3. CHARAKTERYSTYKA ZJAWISKA : POJĘCIE, RODZAJE, CYKLE, KONSEKWENCJE PRZEMOCY

Podstawowym aktem prawnym odnoszącym się do zagadnienia „przemocy w rodzinie” jest Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997r, (Dz. U. z 1997r. nr 78, poz.483). Art. 30 Konstytucji RP wskazuje, że godność człowieka jest nienaruszalna, a jej poszanowanie i ochrona jest obowiązkiem władz publicznych, w tym jednostek samorządu terytorialnego. Przemoc ogranicza te podstawowe prawa człowieka i wpływa na funkcjonowanie zarówno pojedynczych osób, jak i całych społeczeństw.

Warto wskazać, że art. 2 pkt 2 ustawy o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie z dnia 29 lipca 2005r. zawiera bardzo szczegółową i wyczerpującą definicję przemocy. Zgodnie z zapisami tego aktu prawnego przemoc to „jednorazowe lub powtarzające się umyślne działanie lub zaniechanie naruszające prawa lub dobra osobiste osób, w szczególności narażające te osoby na niebezpieczeństwo utraty życia, zdrowia, naruszające ich godność, nietykalność cielesną, wolność, w tym seksualną, powodującą szkody na ich zdrowiu fizycznym lub psychicznym, a także wywołujące cierpienia i krzywdy moralne u osób dotkniętych przemocą”.

Przemoc jest zjawiskiem wszechobecnym. Narusza prawa i dobra osobiste osoby doświadczającej przemocy, powoduje cierpienie i ból oraz poczucie bezsilności. Kojarzy się najczęściej z biciem, siniakami czy ranami- tym, co jest widocznym, fizycznym śladem krzywdzenia, ale istnieje również przemoc, która nie zostawia zewnętrznych śladów. W kontekście omawianego zjawiska przemocy warto zwrócić uwagę na jej rodzaje.

Przemoc w rodzinie może przybierać różne formy :

1. **Przemoc fizyczną** (celowe zadawanie bólu lub groźby uszkodzenia ciała), np.: popychanie, kopanie, szczypanie, bicie
2. **Przemoc psychiczną** (wywieranie wpływu na proces myślowy drugiej osoby), np.: wyśmiewanie poglądów, pochodzenia, narzucanie własnych poglądów, stała krytyka, ograniczenia snu i pożywienia, ograniczanie kontaktów z innymi ludźmi, stosowanie groźb, odmowa uczuć, szacunku czy własnego zdania, wymuszanie posłuszeństwa, upokarzanie, zawstydzanie
3. **Przemoc seksualną** (zmuszanie do aktów seksualnych wbrew woli), np.: gwałt, wymuszanie stosunku, innych czynności seksualnych lub nieakceptowanych form pożycia seksualnego, również w stosunku do osób poniżej 15 roku
4. **Przemoc ekonomiczną** (używanie środków materialnych – najczęściej pieniędzy do zaspokojenia potrzeby kontroli i władzy nad ofiarą), np.: okradanie, odbieranie zarobionych pieniędzy, uniemożliwianie podjęcia pracy zarobkowej lub świadome niełożenie na utrzymanie rodziny, niezaspokajanie podstawowych, materialnych potrzeb rodziny, zaciąganie długów i kredytów bez zgody współmałżonka/partnera
5. **Zaniedbanie** (zaniedbywanie potrzeb fizycznych, emocjonalnych, intelektualnych), np. brak fizycznego lub słownego wyrażania uczuć, brak wsparcia emocjonalnego lub zaniedbanie fizyczne, np. brak ochrony, nieadekwatna higiena i brak opieki medycznej, pozbawianie jedzenia, ubrania, schronienia, nieudzielenie pomocy.

W kontekście omawianego zjawiska przemocy warto zwrócić uwagę na cykle przemocy.

1. **Faza narastania napięcia** – początkiem cyklu jest zwykle wyczuwalny wzrost napięcia, narastają sytuacje konfliktowe

2. **Faza ostrej przemocy** – następuje wybuch agresji, sprawca przemienia się w kata, może dokonać strasznych czynów nie zwracając uwagi na krzywdę innych

3. **Faza miodowego miesiąca** – to czas skruchy i okazywania miłości. Sprawca zaczyna dostrzegać to, co się wydarzyło. Próbuje załagodzić sytuację, przeprosza, obiecuje poprawę, staje się uczynny i miły. Pozwala osobom dotkniętym przemocą w rodzinie uwierzyć, że teraz będzie inaczej

Przemoc występuje w sytuacji nierównowagi sił, często w stosunku do osób słabszych fizycznie, psychicznie, o niższym poczuciu własnej wartości i zależnych od osoby stosującej przemoc. Przemocy w rodzinie najczęściej doświadczają dzieci i kobiety. Jednakże coraz częściej zdarza się, że również mężczyźni są dotknięci przemocą w rodzinie. Szczególnie narażone na ataki przemocy są osoby niepełnosprawne i w podeszłym wieku. Bardzo często przemoc związana jest ze spożywaniem przez osobę stosującą przemoc w rodzinie alkoholu lub innych substancji odurzających.

Niezwykle istotne jest podkreślenie, iż konsekwencje stosowania przemocy ujawniają się często po długim czasie, kiedy dziecko dorasta lub też już w jego dorosłym życiu. Odroczone skutki przemocy objawiają się w postaci różnych form niedostosowania społecznego (tj. trudności w nauce, ucieczki z domu, udział w nieformalnych młodzieżowych grupach przestępczych, wysoki poziom agresji, nadużywanie alkoholu, sięganie po narkotyki, itp.). Ponadto zachowania przemocowe są dziedziczone i powielane. Młodzi chłopcy wychowujący się w rodzinach, gdzie mężczyzna znęca się nad kobietą, uczą się agresji wobec kobiet, dziewczynki zaś postrzegają bicie i wykorzystywanie jako elementy wpisane w rolę kobiety.

Społeczne konsekwencje doświadczania przemocy:

- przemoc domowa, jako siła niszcząca cały system rodzinny niesie ze sobą ryzyko dziedziczenia przez dzieci zachowań przemocowych i powielania ich w dorosłym życiu,
- niezwalczana przemoc przybiera na sile, utrwała się niosąc konsekwencje dla uwikłanych w nią rodzin i dla całego społeczeństwa.

4. CHARAKTERYSTYKA I ANALIZA ZJAWISKA PRZEMOCY W POWIECIE JAROSŁAWSKIM

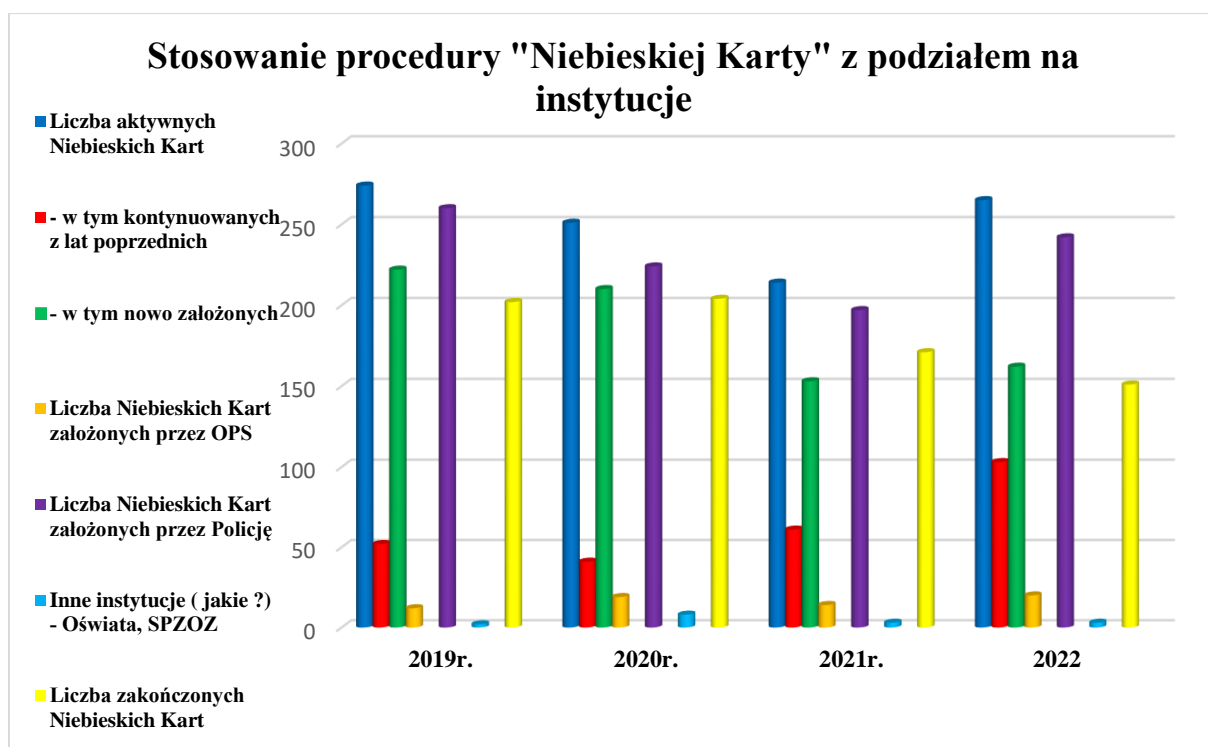
Diagnoza zjawiska przemocy w rodzinie występującego na terenie powiatu jarosławskiego została sporządzona w oparciu o dane będące w dyspozycji Powiatowego Centrum Pomocy Rodzinie w Jarosławiu, ośrodków pomocy społecznej, w tym Zespołów Interdyscyplinarnych działających na terenie poszczególnych gmin, Komendy Powiatowej Policji w Jarosławiu, Sądu Rejonowego w Jarosławiu oraz Prokuratury Rejonowej w Jarosławiu. Zgodnie z ustawą z dnia 29 lipca 2005r. o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie, jednym z zadań własnych gmin jest tworzenie Zespołów Interdyscyplinarnych, które działają na rzecz kompleksowego rozwiązywania problemu przemocy w rodzinie. Zespoły Interdyscyplinarne zajmują się także zbieraniem informacji na temat skali zjawiska przemocy w rodzinie – całościowym diagnozowaniem sytuacji w tym aspekcie. Obecnie pracownicy Powiatowego Centrum Pomocy Rodzinie w Jarosławiu są członkami 2 Zespołów Interdyscyplinarnych oraz grup

roboczych, w spotkaniach których aktywnie uczestniczą. Jednym z elementów, który obrazuje skalę zjawiska przemocy jest liczba „Niebieskich Kart”. Jest to procedura obejmująca ogół czynności podejmowanych i realizowanych przez przedstawicieli jednostek organizacyjnych pomocy społecznej, gminnych komisji rozwiązywania problemów alkoholowych, Policji, oświaty i ochrony zdrowia, w związku z uzasadnionym podejrzeniem zaistnienia przemocy w rodzinie.

Tabela 1. Stosowanie procedury „Niebieska Karta” z podziałem na instytucje

	2019r.	2020r.	2021r.	2022r.
Liczba aktywnych Niebieskich Kart	274	251	214	265
- w tym kontynuowanych z lat poprzednich	52	41	61	103
- w tym nowo założonych	222	210	153	162
Liczba Niebieskich Kart założonych przez OPS	12	19	14	20
Liczba Niebieskich Kart założonych przez Policję	260	224	197	242
Inne instytucje (jakie ?) - Oświata, SPZOK	2	8	3	3
Liczba zakończonych Niebieskich Kart	202	204	171	151

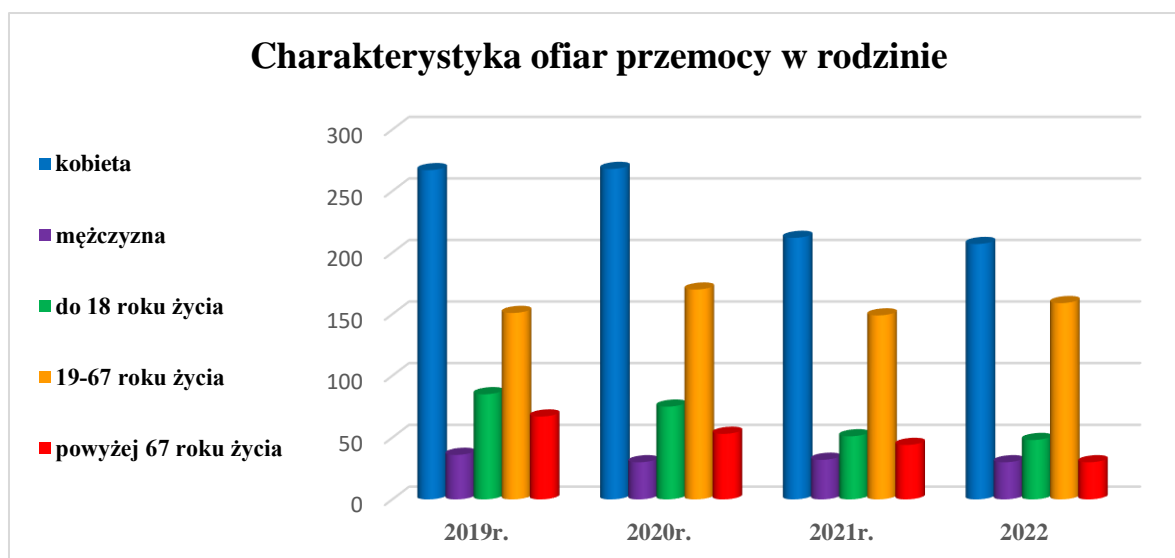
W tabeli 1 zauważa się, że na przestrzeni ostatnich 4 lat spada liczba wszczętych procedur Niebieskich Kart w powiecie jarosławskim w porównaniu do 2019 roku, kiedy ich liczba była największa. Jednoznaczne jest również to, że to funkcjonariusze Policji najczęściej rozpoczynają procedurę „ Niebieskie Karty”, natomiast rola innych instytucji, tj. oświaty, ochrony zdrowia w tej procedurze jest znikoma. Utrzymująca się w latach 2019-2022 na podobnym poziomie liczba aktywnych Niebieskich Kart może świadczyć o tym, iż osoby, które dotknęła przemoc, jak i świadkowie przemocy mają coraz większą świadomość społeczną na temat tego zjawiska.

Tabela 2. Charakterystyka ofiar przemocy w rodzinie – dane przekazane przez ośrodki pomocy społecznej

	2019r.	2020r.	2021r.	2022r.
kobieta	267	268	212	207
mężczyzna	36	30	32	30
do 18 roku życia	85	75	51	48
19-67 roku życia	151	170	149	159
powyżej 67 roku życia	67	53	44	30

Z zebranych danych wynika, że na terenie powiatu jarosławskiego to kobiety w zdecydowanej większości są ofiarami przemocy. Przemoc w rodzinie dotyka również dzieci i pocieszający jest fakt, że w porównaniu do lat ubiegłych liczba dzieci poszkodowanych przemocą w rodzinie w naszym powiecie uległa zmniejszeniu. Na uwagę zasługuje fakt, że ofiarami przemocy w rodzinie są w większości osoby w wieku 19-67 lat. Liczba mężczyzn, jako ofiar przemocy w rodzinie jest niska i stabilna.

Tabela 3. Charakterystyka sprawców przemocy w rodzinie - dane przekazane przez ośrodki pomocy społecznej

	2019r.	2020r.	2021r.	2022r.
kobieta	38	56	49	18
mężczyzna	267	248	180	195
do 18 roku życia	32	35	34	38
19-67 rok życia	218	215	159	162
powyżej 67 roku życia	55	54	36	13

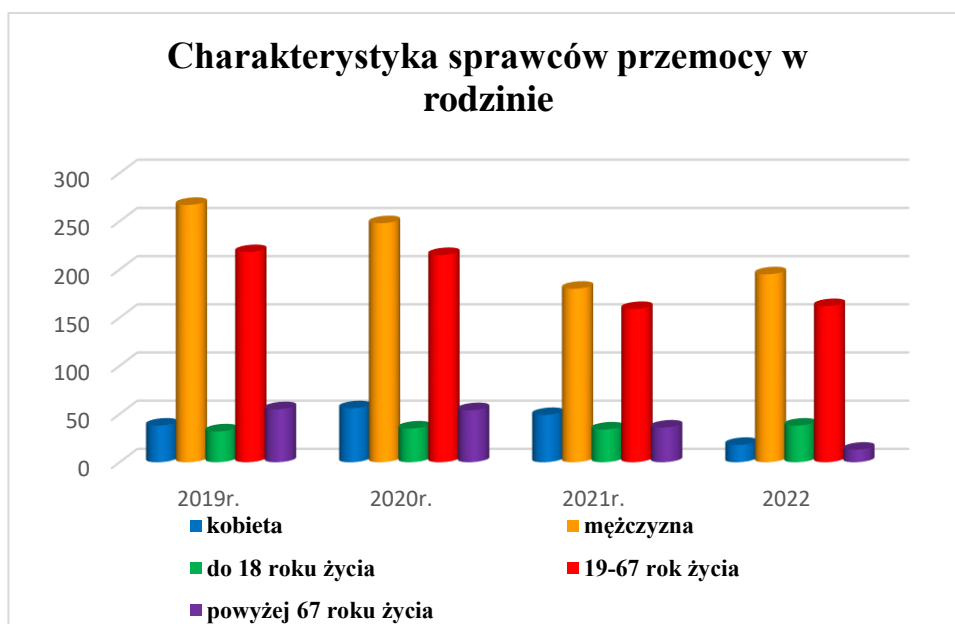

Tabela 3 i wykres wskazują jednoznacznie, że sprawcami przemocy są głównie mężczyźni. Ta tendencja jest niezmienna przez ostatnie 4 lata. Jednoznaczne jest również zjawisko, że sprawcami przemocy (podobnie jak ofiarami, jak obrazuje tabela 2) są najczęściej osoby w wieku 19-67 lat. Niepokój wzbudza też fakt, że to również dzieci do 18 roku życia są sprawcami przemocy w rodzinie i jest to tendencja wzrostowa.

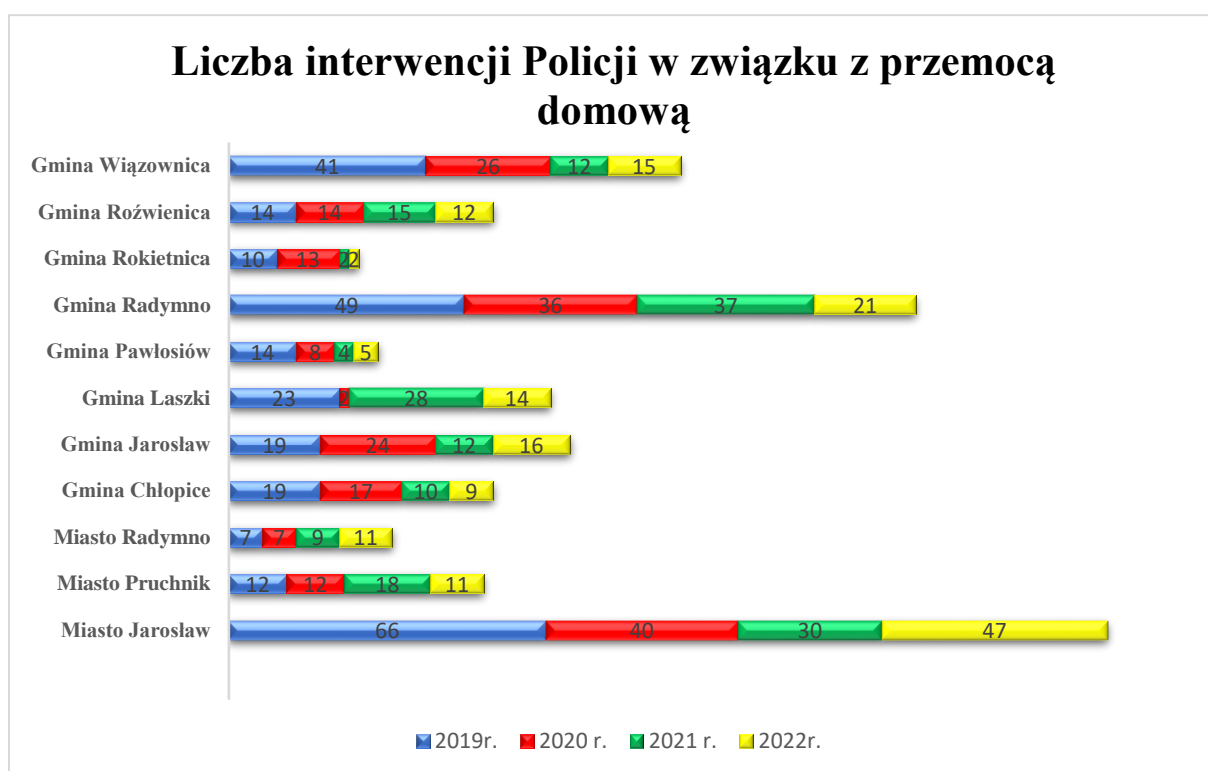
Tabela 4. Liczba interwencji Policji w związku z przemocą domową.

gminy i miasta Powiatu Jarosławskiego	2019r.	2020 r.	2021 r.	2022r.
Miasto Jarosław	66	40	30	47
Miasto Pruchnik	12	12	18	11
Miasto Radymno	7	7	9	11
Gmina Chłopice	19	17	10	9
Gmina Jarosław	19	24	12	16
Gmina Laszki	23	2	28	14
Gmina Pawłosiów	14	8	4	5

Gmina Radymno	49	36	37	21
Gmina Rokietnica	10	13	2	2
Gmina Roźwienica	14	14	15	12
Gmina Wiązownica	41	26	12	15
Razem	274	199	177	163

Dane z poniższego wykresu wskazują, iż w latach 2019-2022 najwięcej interwencji policji w związku z przemocą w rodzinie było zgłaszanych w mieście Jarosław, gminie Radymno i gminie Wiązownica. Pocieszający jest fakt, że na przełomie ostatnich 4 lat liczba tych interwencji ma tendencję spadkową.

W 2019r. liczba interwencji Policji w związku z przemocą w rodzinie w powiecie jarosławskim wynosiła 274, a już w 2022r. tylko 163. Należy podkreślić, że nie każda interwencja skutkuje wszczęciem procedury „Niebieska Karta”.

Tabela 5. Pokrzywdzeni w wyniku przemocy domowej w powiecie jarosławskim

		2019r.	2020r.	2021r.	2022r.
Liczba osób pokrzywdzonych w wyniku przemocy domowej	kobiety	276	219	184	191
	mężczyźni	60	61	35	30
	małoletni do 18 r.ż.	117	52	78	52
Udzielona pomoc	medyczna	4	2	0	0
	informacyjna	453	332	297	197
	Umieszczenie w Ośrodku Wsparcia	0	0	1	3
	Zabezpieczenie małoletnich (oddanie pod opiekę, przewiezienie do szpitala, placówki)	0	2	0	0
	inna (jaka?)- nakaz opuszczenia miejsca zamieszkania oraz zakaz zbliżania się , inne środki zapobiegawcze	53	34	30	43

Podobnie, jak w tabeli 2 z danych otrzymanych z Komendy Powiatowej Policji w Jarosławiu wynika, że pokrzywdzone w wyniku przemocy domowej najczęściej są kobiety i dzieci (które cierpią bezpośrednio z powodu doznanej przemocy lub są jej świadkami, co kaleczy je psychicznie i emocjonalnie). Bardzo często zdarza się, że partnerzy stosujący przemoc wobec partnerek obiecują im poprawę i zarzekają się, że już nigdy ich nie skrzywdzą. Pociuszający natomiast jest fakt, że przemoc ta ma tendencję malejącą i w 2022r. pokrzywdzonych małoletnich do 18 roku życia w stosunku do lat ubiegłych było 52 dzieci. Funkcjonariusze Policji udzielili osobom pokrzywdzonym głównie pomocy informacyjnej, w sześciu przypadkach, dotyczących 2019 i 2020 roku udzielono pomocy medycznej.

W 2021r. i 2022r. umieszczono 4 osoby poszkodowane przemocą w ośrodku wsparcia, natomiast w 2020r. w dwóch przypadkach występowania przemocy w rodzinie dokonano zabezpieczenia małoletnich poprzez oddania ich pod opiekę innym bliskim osobom.

Jak obrazuje powyższa tabela funkcjonariusze policji w przypadku stwierdzenia zagrożenia dla życia lub zdrowia osoby dotkniętej przemocą w rodzinie wydają wobec sprawcy przemocy nakaz natychmiastowego opuszczenia miejsca zamieszkania i (lub) zakaz zbliżania się do miejsca zamieszkania. Czas trwania takiego nakazu i (lub) zakazu wynosi 14 dni.

Tabela 6. Podejrzani o popełnienie przestępstwa z użyciem przemocy na szkodę osoby wspólnie zamieszkującej w powiecie jarosławskim.

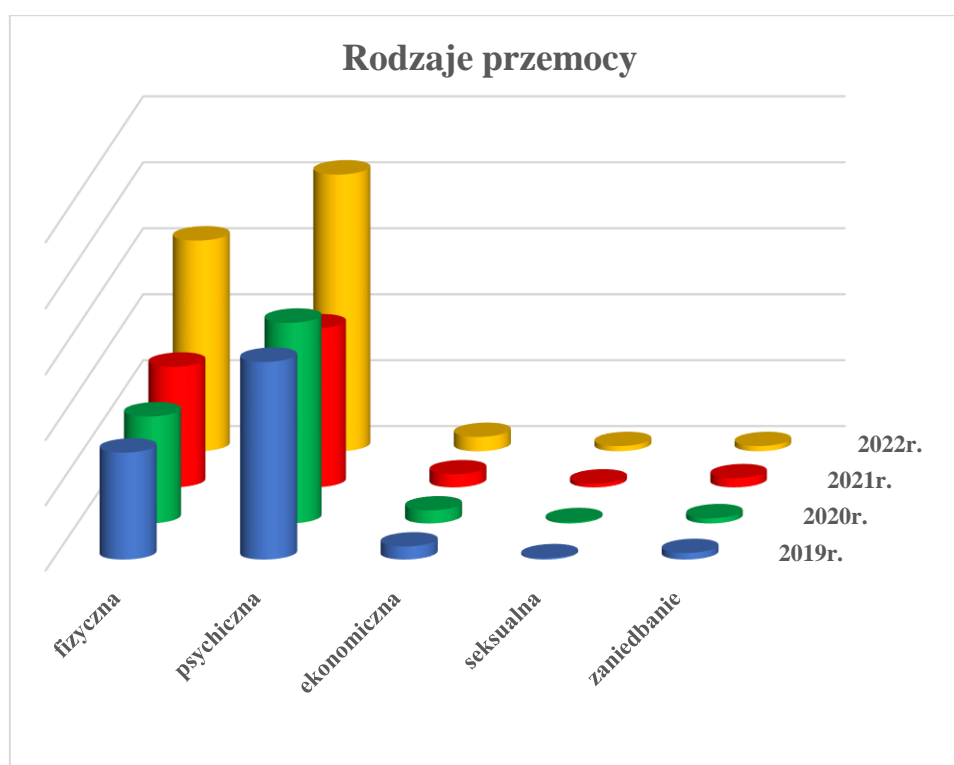
		Lata			
		2019	2020	2021	2022
Liczba osób podejrzanych	kobiety	19	21	13	4
	mężczyźni	257	201	167	94
	Małoletni do 18 r.ż.	0	3	0	1
w tym:	pod wpływem alkoholu	178	141	98	76
	Przewiezionych do izby wytrzeźwień	40	42	18	14
	zatrzymanych	108	79	68	37
Liczba wszczętych postępowań przygotowawczych wobec podejrzanych o popełnienie przestępstwa z użyciem przemocy na szkodę osoby wspólnie zamieszkującej		73	90	65	100
Liczba przekazanych spraw do Prokuratury o popełnieniu przestępstwa z użyciem przemocy na szkodę osoby wspólnie zamieszkującej		84	77	63	97
Działania prewencyjne wobec podejrzanych	(jakie ?) m.in. środki zapobiegawcze wobec podejrzanych, tj. rozmowa dzielnicowego ze sprawcą	3	2	6	22

Przestępstwa z użyciem przemocy na szkodę osób wspólnie zamieszkujących w powiecie jarosławskim dotyczą głównie mężczyzn i jak obrazuje powyższa tabela - mężczyzn będących pod wpływem alkoholu, przewiezionych do izby wytrzeźwień oraz zatrzymanych. Jest to jednak tendencja spadkowa.

Na przestrzeni ostatnich 4 lat zdecydowanie wzrosła liczba wszczętych postępowań przygotowawczych wobec podejrzanych o popełnienie przestępstwa z użyciem przemocy na szkodę osób wspólnie zamieszkujących i przekazanych z tego tytułu spraw do Prokuratury.

Tabela 7. Rodzaje przemocy

	2019r.	2020r.	2021r.	2022r.
fizyczna	82	82	92	160
psychiczna	151	153	121	211
ekonomiczna	10	10	10	11
seksualna	1	1	3	4
zaniedbanie	5	4	7	4

Najczęstszym rodzajem przemocy jest przemoc psychiczna. W 2020r., a więc w okresie pandemii odnotowano największy jej wzrost, albowiem poszkodowanych było 153 osoby. Skala przemocy psychicznej zdecydowanie przekracza występowanie przemocy fizycznej, aczkolwiek jest trudniejsza do udowodnienia - nie pozostawia śladów. Przemoc fizyczna, czyli tam, gdzie istnieje przewaga po stronie sprawcy nad ofiarą zajmuje drugie miejsce wśród rodzajów przemocy. Przemoc ekonomiczna przez ostatnie 4 lata utrzymuje się na jednakowym poziomie. Wzrosła natomiast przemoc seksualna, która jeszcze w latach 2019/2020 dotyczyła jednej osoby, natomiast w 2022r. odnotowano już 4 osoby dotknięte takim rodzajem przemocy.

Przemoc w rodzinie najczęściej określana jest jako znęcanie się nad rodziną.

Zgodnie z art.207 § 1 k. k - kto znęca się fizycznie lub psychicznie nad osobą najbliższą lub nad inną osobą pozostającą w stałym lub przemijającym stosunku zależności od sprawcy, podlega karze pozbawienia wolności od 3 miesięcy do lat 5.

§ 1a.

Kto znęca się fizycznie lub psychicznie nad osobą nieporadną ze względu na jej wiek, stan psychiczny lub fizyczny, podlega karze pozbawienia wolności od 6 miesięcy do lat 8.

§ 2.

Jeżeli czyn określony w § 1 lub 1a połączony jest ze stosowaniem szczególnego okrucieństwa, sprawca podlega karze pozbawienia wolności od roku do lat 10.

§ 3.

Jeżeli następstwem czynu określonego w § 1–2 jest targnięcie się pokrzywdzonego na własne życie, sprawca podlega karze pozbawienia wolności od lat 2 do 12.

Sąd najwyższy wielokrotnie precyzował w swoich orzeczeniach sposób rozumienia tego pojęcia „znęcania się”. Istota przestępstwa określonego w art. 207 § 1 k. k. polega na jakościowo innym zachowaniu się sprawcy względem pokrzywdzonego, jakże odmiennym od przypadków znieważania, naruszenia nietykalności cielesnej, itp. Zachowanie się osoby stosującej przemoc w rodzinie może zostać zakwalifikowane jako znęcanie się, jeżeli:

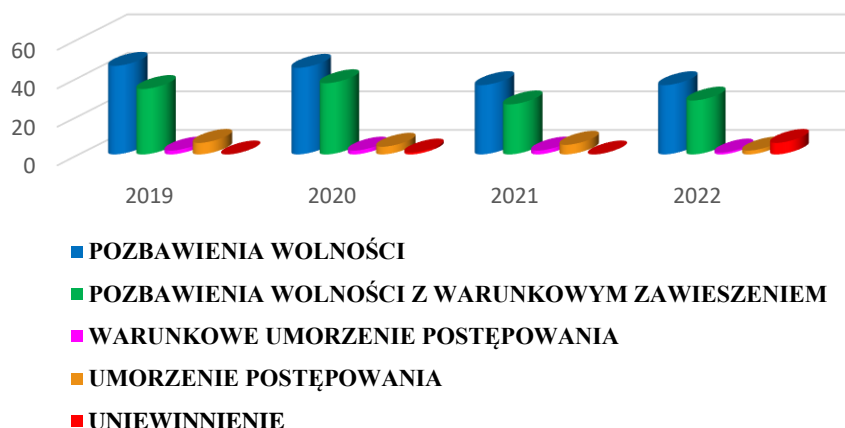
- istnieje przewaga po stronie sprawcy nad ofiarą – fizyczna, psychiczna, ekonomiczna, społeczna, itp.;
- jest umyślne i dokonane z zamiarem bezpośrednim, nie jest bowiem możliwe wzajemne znęcanie się małżonków;
- ofiara nie może się przeciwstawić, bądź może to uczynić w niewielkim stopniu – znęcanie się jest niezależne od tego, czy pokrzywdzony, nad którym sprawca znęca się, sprzeciwia się mu i próbuje się bronić, czy też nie, a stosowane środki obronne nie odbierają działaniu sprawcy cech przestępstwa;
- zachowanie się sprawcy jest systematyczne, zwarte czasowo i miejscowo, a przede wszystkim dotkliwe i poniżające w eskalacji ponad miarę i cel przewidziany w pojedynczych czynnościach naruszających różne dobra chronione prawem, np. nietykalność ciała, godność osobistą, mienie;
- zachowanie z reguły jest wieloczynnościowe

Liczbę postępowań dotyczących art. 207 § 1 Kodeksu karnego związanych z przemocą domową na terenie powiatu jarosławskiego obrazuje Tabela 8.

Tabela 8. Dane statystyczne dotyczące spraw prowadzonych w Sądzie Rejonowym w Jarosławiu na przełomie lat 2019-2022 z art. 207 § 1 Kodeksu karnego – Ustawa z dnia 6 czerwca 1997 (Dz. U. z 2022r. poz. 1138) – rozdział XXVI. Przestępstwa przeciwko rodzinie i opiece.

ROK	POZBAWIENIA WOLNOŚCI	POZBAWIENIA WOLNOŚCI Z WARUNKOWYM ZAWIESZENIEM	WARUNKOWE UMORZENIE POSTĘPOWANIA	UMORZENIE POSTĘPOWANIA	UNIEWINNienie
2019	46	34	2	6	0
2020	45	37	2	4	1
2021	36	26	2	5	0
2022	36	28	1	2	6

**Dane statystyczne dotyczące spraw prowadzonych w
Sądzie Rejonowym w Jarosławiu na przełomie lat 2019
- 2022 z art. 207 § 1 Kodeksu karnego**

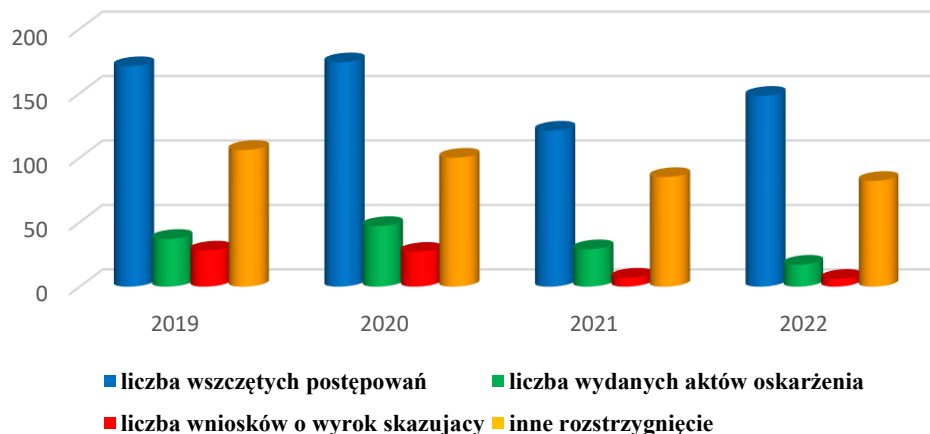
Spośród setek spraw dotyczących przemocy w rodzinie swój finał w Sądzie ma jedynie mała ich część, a i te w większości kończą się wyrokiem pozbawienia wolności, ewentualnie pozbawienia wolności z warunkowym zawieszeniem kary. Z danych statystycznych Sądu Rejonowego w Jarosławiu wynika, że najwięcej aktów oskarżenia związanych z art. 207 § 1 k. k. zostało sporządzonych w latach 2019 i 2020. W roku 2021 i 2022 dostrzega się znaczny spadek spraw dotyczących pozbawienia wolności oraz pozbawienia wolności z warunkowym zawieszeniem kary. Zauważa się również, że na przestrzeni ostatnich 4 lat w stosunku do spraw zakończonych pozbawieniem wolności (163) znaczna liczba przeprowadzonych postępowań zakończyła się umorzeniem postępowania – 17 spraw oraz warunkowym umorzeniem postępowania (7). W 2022r. zauważalny jest wzrost liczby osób uniewinnionych z art. 207 k. k. – 6 osób.

Tabela 9. Dane statystyczne Prokuratury Rejonowej w Jarosławiu z prowadzonych spraw z art. 207 par. 1 k. k. z lat 2019- do 30.06.2022r.

Rok	Liczba wszczętych postępowań	liczba przestępstw stwierdzonych/ wydanych aktów oskarżenia	wniosek o wyrok skazujący	inne rozstrzygnięcia, tj: - umorzenia, zawieszenia, odmowa wszczęcia, inne zakończenia
2019	171	37	28	106
2020	174	47	27	100
2021	121	29	7	85
2022	148	17	6	82
	614	130	68	373

Dane statystyczne Prokuratury Rejonowej w Jarosławiu z prowadzonych spraw z art. 207 § 1 k.k. z lat 2019 - 2022

Przestępstwo znęcania się jest przestępstwem ściganym z urzędu co oznacza, że nie trzeba składać wniosku, aby policja rozpoczęła dochodzenie. Każda osoba, nawet obca, której wiadomo, że takie przestępstwo występuje albo wystąpiło, może zawiadomić o tym policję lub prokuratora. Organy ścigania mają obowiązek wszcząć postępowania po otrzymaniu takiego zawiadomienia. Zawiadomienie o przestępstwie należy złożyć w prokuraturze rejonowej w tej miejscowości, w której popełniono przestępstwo bądź w najbliższej komendzie policji w formie pisemnej lub w formie ustnej spisanej do protokołu.

Z powyższych danych statystycznych wynika, że znaczna część spraw z art. 207 k.k. ma inne rozstrzygnięcie. Najczęstszym powodem umorzenia, odmowy wszczęcia, zawieszenia sprawy bądź innego zakończenia postępowania w sprawach o przestępstwa jest brak dowodów. Dlatego też bardzo ważne jest, by ofiara zdawała sobie z tego sprawę i starała się te dowody na bieżąco gromadzić. Dowodami w procesie karnym mogą być m.in.:

- zeznania świadków;
- zaświadczenie lekarskie - w postępowaniu karnym nosi ono nazwę obdukcji;
- dokumentacja lekarska dotycząca leczenia po pobiciu (należy wskazać, gdzie się znajduje);
- dowody rzeczowe w postaci zniszczonej odzieży, przedmiotów, śladów krwi na ubraniu itp.;
- zdjęcia, nagrania audio i video, e-maile, sms-y;
- zeznania policjanta, który został wezwany na interwencję;
- „Niebieska Karta”, która określa m.in. sposób postępowania i wymagania związane ze sporządzeniem dokumentacji z przeprowadzonych interwencji domowych. „Niebieska Karta” składa się z Karty A i Karty B. Notatka urzędowa o przemocy w rodzinie zwana Kartą A powinna być sporządzona każdorazowo (za każdym razem nowa "NK") przez policjantów podejmujących interwencję w przypadkach przemocy w rodzinie, gdyż jest to swoisty dowód na rozciągnięcie w czasie znęcanie się.

Jeżeli funkcjonariusz nie dopełni tego obowiązku, można domagać się skutecznie wpisu. Karta B natomiast zawiera informację dla ofiary przemocy oraz poucza o prawach, jakie jej przysługują - policjanci zostawiają ją na miejscu interwencji.

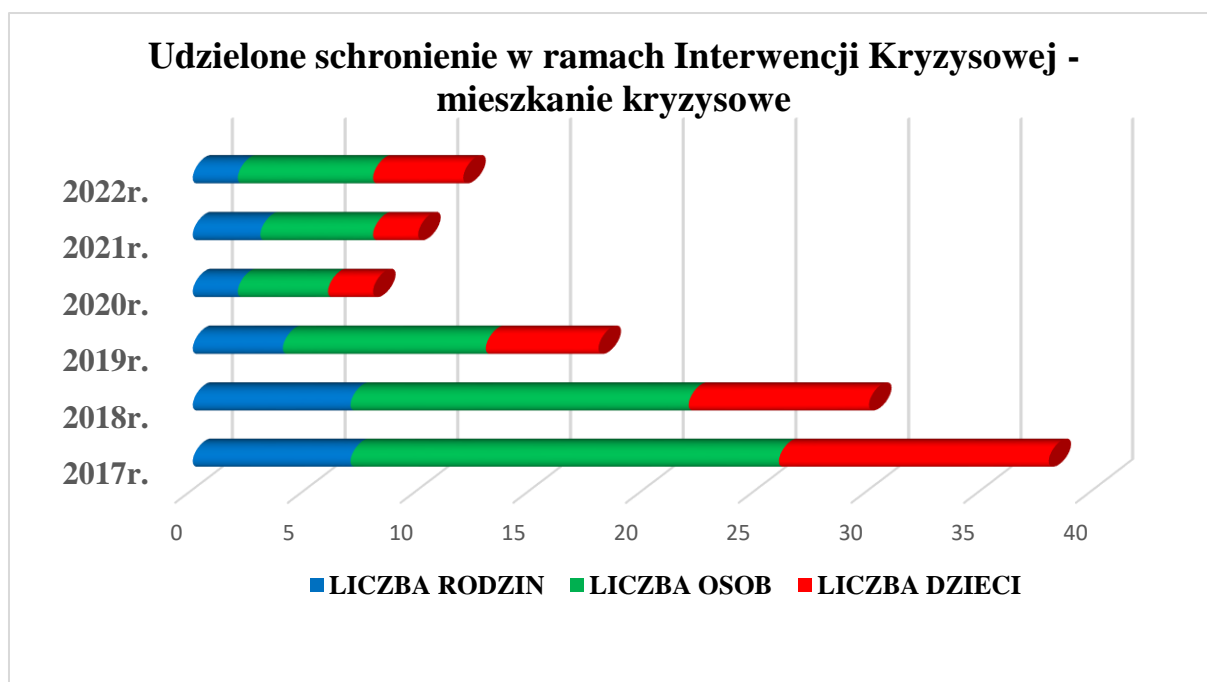
Na podstawie tabeli 9 stwierdza się, że w latach 2019 i 2020 wszczęto najwięcej postępowań z art.207 k.k., łącznie 345 z czego wydano 84 akty oskarżenia, 55 wniosków o wyrok skazujący, a 206 spraw miało inne rozstrzygnięcie. W roku 2022r. wszczęto 148 postępowań, wydano znacznie mniej w porównaniu z 2021r. aktów oskarżeń – 17, tylko 6 wyroków skazujących, a 82 sprawy miało inne rozstrzygnięcie.

Pomoc dla osób dotkniętych przemocą w rodzinie to nie tylko zeznania w jednostce Policji, założenie „Niebieskiej Karty”. Niezbędna jest również pomoc psychologiczna, prawna, a także nierzadko pomoc w postaci tymczasowego schronienia. Na terenie powiatu jarosławskiego osoby dotknięte przemocą domową mogą skorzystać z natychmiastowej specjalistycznej pomocy psychologicznej, a w zależności od potrzeb poradnictwa socjalnego lub prawnego, w sytuacjach uzasadnionych schronienia do 3 miesięcy - w ramach interwencji kryzysowej – stosownie do przepisu art. 47 ust.3 ustawy o pomocy społecznej z dnia 12 marca 2004r. (tj. Dz. U. z 2021r. poz.2268 z późn. zm.).

Interwencja kryzysowa składa się z zespołu działań podejmowanych na rzecz osób i rodzin będących w stanie kryzysu, których celem jest przywrócenie równowagi psychicznej i umiejętności samodzielnego radzenia sobie, a dzięki temu uniemożliwienie przejściu reakcji kryzysowej w stan chronicznej niewydolności psychospołecznej. Interwencją kryzysową obejmuje się osoby i rodziny bez względu na posiadany dochód. Z działań realizowanych w Punkcie Interwencji Kryzysowej mogą korzystać osoby z całego powiatu jarosławskiego. Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie w Jarosławiu zapewnia również miejsca noclegowe w Punkcie Interwencji Kryzysowej dla osób i rodzin znajdujących się w trudnych sytuacjach życiowych, doświadczających przemocy fizycznej lub psychicznej, przeżywających kryzysy osobiste, rodzinne i społeczne. Podczas pobytu w mieszkaniu (schronienie całodobowe) można korzystać z pomocy psychologicznej, prawnej, socjalnej i terapeuty rodzin. Mieszkanie kryzysowe dla ofiar przemocy w rodzinie funkcjonuje przy Powiatowym Centrum Pomocy Rodzinie w Jarosławiu na mocy Uchwały Nr XVIII/212/04 Rady Powiatu Jarosławskiego z dnia 28 września 2004r.

Tabela 10. Udzielone schronienie w ramach Interwencji Kryzysowej

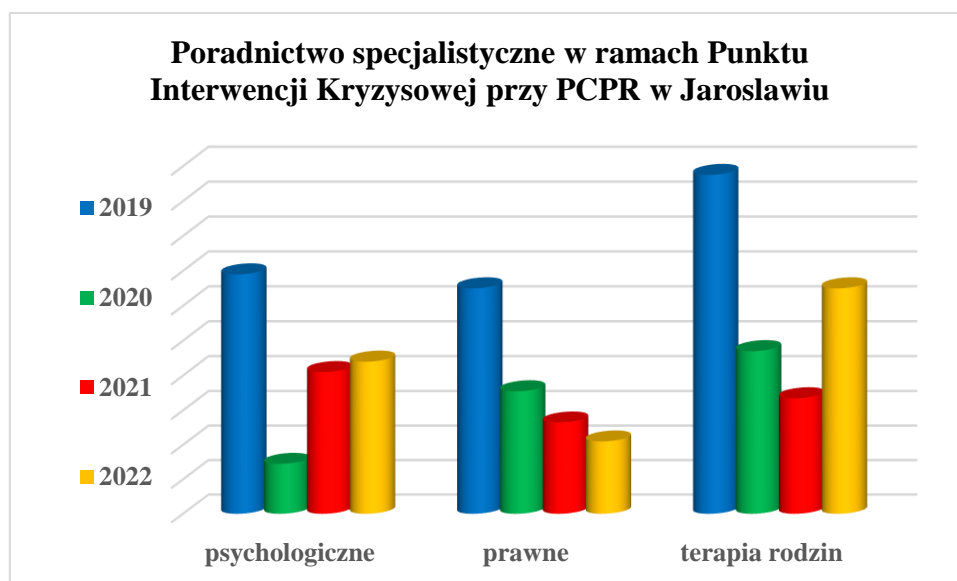
l.p	Mieszkanie kryzysowe	2017r.	2018r.	2019r.	2020r.	2021r.	2022r.
1.	Liczba rodzin	7	7	4	2	3	2
2.	Liczba osób	19	15	9	4	5	6
3.	Liczba dzieci	12	8	5	2	2	4

Powyższe dane wskazują na potrzebę funkcjonowania i udzielania schronienia osobom pokrzywdzonym przemocą w rodzinie. Na przestrzeni ostatnich 6-ciu lat ze schronienia skorzystało 58 osób, w tym 33 dzieci. Jak w 2020r. można zaobserwować wyraźne zmniejszenie zapotrzebowania na świadczenie usług w formie udzielenia schronienia (co z dużym prawdopodobieństwem było efektem pandemii), tak już w latach kolejnych zauważa się tendencję wzrostową tej pomocy. Pomoc osobom doświadczającym przemocy skoncentrowana jest głównie na pracy w formie spotkań indywidualnych. Osoby doświadczające przemocy otrzymują wsparcie psychologiczne polegające na podwyższeniu samooceny, poczucia własnej wartości i świadomości, że mogą decydować same o sobie. Liczbę osób z podziałem na formy wsparcia obrazuje Tabela 11.

Tabela 11. Poradnictwo specjalistyczne w ramach interwencji kryzysowej przy Powiatowym Centrum Pomocy Rodzinie w Jarosławiu.

	Poradnictwo	2019	2020	2021	2022
liczba osób korzystających z poradnictwa, w tym:	psychologiczne	138	29	82	88
	prawne	130	71	53	42
	terapia rodzin	195	94	67	130
Łącznie:		463	194	202	260

Z przedstawionych danych wynika, że najwięcej mieszkańców powiatu jarosławskiego skorzystało ze specjalistycznego poradnictwa w 2019r. – 463 osoby. Zdecydowany spadek osób odnotowano podczas pandemii w 2020r.- 194. W pierwszym kwartale 2021r. w związku z nadal panującym stanem epidemii i zasadami ograniczeń w przemieszczaniu się pomoc psychologiczna, prawna i terapeuty rodzinnego udzielana była za pomocą zdalnych środków komunikacji. Osoby potrzebujące mogły skorzystać z telefonicznego wsparcia psychologicznego całodobowo, w dni robocze pod numerem telefonu, który dostępny był na stronie internetowej PCPR. W razie potrzeb również w każdym innym terminie i godzinach, w niedzielę i święta, w przypadku gdy potrzebny był osobisty kontakt – z zachowaniem zasad bezpieczeństwa. Spośród 53 porad udzielonych w 2021r. przez radcę prawnego 31 było teleporadami, natomiast terapeuta rodzinny zdalnie udzielił 11 teleporad na 67 spotkań. W 2022r. liczba osób korzystających ze wsparcia specjalistycznego w porównaniu do 2021r. wzrosła do 260, z czego prawie dwukrotnie wzrosła liczba osób korzystających z terapii rodzinnej-130. Pracownicy Powiatowego Centrum Pomocy Rodzinie reagują na sygnały pochodzące ze środowiska, szkół, dotyczące zaniedbania dzieci. W przypadku stwierdzenia nieprawidłowości informacja przekazywana jest do Sądu lub innych instytucji, których współpraca w rozwiązywaniu sytuacji jest wskazana. Poradnictwo socjalne świadczone jest na bieżąco w zależności od potrzeb mieszkańców, w ramach zadań PCPR.

Pomoc rodzinie, w której jest przemoc obliguje również do prowadzenia działań wobec osób stosujących przemoc w rodzinie. Ta część wsparcia dla rodzin z problemem przemocy jest najtrudniejsza do zrealizowania, bowiem przyznanie się do stosowania przemocy wobec najbliższych osób jest bardzo trudne. Powiat jarosławski oferuje co roku możliwość uczestnictwa w programie korekcyjno-edukacyjnym i psychologiczno-terapeutycznym dla osób stosujących przemoc w rodzinie. Warunkiem koniecznym jest uznanie faktu stosowania przemocy w rodzinie przez sprawcę i chęć zmiany swojego postępowania.

Tabela 12. Programy dla osób stosujących przemoc w rodzinie realizowane przez PCPR w Jarosławiu

	2019r.	2020r.	2021r.	2022r.
Liczba uczestników programu korekcyjno -edukacyjnego, w tym	20	-	10	9
liczba osób, które ukończyły program	10	-	8	5
Liczba uczestników programu psychologiczno-terapeutycznego, w tym	10	-	7	-
liczba osób, które ukończyły program	6	-	3	-

Z danych zawartych w tabeli 12 wynika, że coraz mniej jest osób chętnych lub kierowanych do uczestnictwa w zajęciach dla osób stosujących przemoc w rodzinie. W porównaniu do 2019r. liczba uczestników programu korekcyjno-edukacyjnego w 2022r. zmniejszyła się o połowę. W 2020r. czyli w roku ogłoszenia pandemii nie zrealizowano ani programu korekcyjno-edukacyjnego, ani też psychologiczno-terapeutycznego. Natomiast w 2022r. z uwagi na zbyt małą liczbę chętnych osób, do realizacji programu psychologiczno - terapeutycznego nie przystąpiono. Skuteczność Programu psychologiczno-terapeutycznego definiowana jest przez realizatorów jako działania wyposażające uczestników w wiedzę oraz konkretne umiejętności, które mogą wdrożyć zaraz po zakończonych zajęciach. Uczestnicy nabywają umiejętności radzenia sobie z uczuciami, stresem, sytuacjami trudnymi i kontrolą swojego zachowania. Działania podjęte przez prowadzących program zmierzają do zmiany myślenia uczestników o ich potrzebach i celach życiowych, a w konsekwencji do zmiany zachowań na nieprzemocowe.

5. Analiza SWOT zjawiska przemocy w powiecie jarosławskim

Przemoc w rodzinie jest problemem trudnym do zdiagnozowania. To, zdaniem specjalistów, rozmiary i szerokość zjawisk związanych z przemocą w rodzinie wskazują, że jest to jeden ze szczególnie ważnych problemów społecznych w Polsce. Wymaga on podjęcia szerokiego, dobrze zorganizowanego i zaplanowanego na wiele lat programu przeciwdziałania. Z przeprowadzonej analizy danych wynika, że na terenie naszego Powiatu występuje przemoc w rodzinie. Doświadczają jej głównie kobiety i dzieci. Problem przemocy w rodzinie, w większości gmin jest problemem, który ulega spadkowi, bądź pozostaje na podobnym poziomie. Pokazuje to, iż działania podejmowane w ostatnich latach są skuteczne. Realizacja działań profilaktycznych, edukacyjnych i informacyjnych, zarówno do osób doświadczających przemocy w rodzinie, jak i do osób stosujących przemoc w rodzinie, wskazanych w Powiatowym Programie Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie oraz Ochrony Ofiar Przemocy w Rodzinie na lata 2017-2022 powinna być kontynuowana.

Opracowana diagnoza problemu przemocy w rodzinie, a także potrzeby i oczekiwania zgłaszane przez osoby działające w obszarze przeciwdziałania przemocy w rodzinie umożliwiły sporządzenie analizy SWOT, która określa mocne i słabe strony, a także szanse i zagrożenia systemu przeciwdziałania przemocy w powiecie jarosławskim.

MOCNE STRONY	SŁABE STRONY
<ul style="list-style-type: none"> ➤ Dobra współpraca Powiatu z samorządami gminnymi ➤ Dobra współpraca PCPR z gminnymi jednostkami pomocy społecznej/ Zespołami Interdyscyplinarnymi ➤ Prowadzenie Punktu Interwencji Kryzysowej ➤ Wykwalifikowana kadra nastawiona na rozwój ➤ Możliwość pozyskiwania środków pozabudżetowych 	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Niewystarczająca wysokość środków finansowych przeznaczonych na organizację działań pomocowych ➤ Małe zainteresowanie w stosunku do potrzeb programami korekcyjno-edukacyjnymi oraz psychologiczno-terapeutycznymi osób stosujących przemoc w rodzinie ➤ Brak grup wsparcia dla osób doświadczających przemocy ➤ Niewystarczająca współpraca instytucji działających w obszarze przeciwdziałania przemocy w rodzinie (m.in. sądy, służba zdrowia, oświata) ➤ Obciążenie emocjonalne osób pracujących z rodzinami uwięzłymi w przemoc, zwiększające prawdopodobieństwo wystąpienia wypalenia zawodowego, w tym niskie wynagrodzenie
SZANSE	ZAGROŻENIA
<ul style="list-style-type: none"> ➤ Zmiany prawne umożliwiające skuteczną pomoc rodzinom zagrożonym przemocą w rodzinie ➤ Możliwość pozyskiwania środków pozabudżetowych na działania wspierające/ dodatkowe ➤ Wzrost świadomości społeczności lokalnej ➤ Współpraca Powiatu i gminnych jednostek samorządu terytorialnego, w tym jednostek organizacyjnych pomocy społecznej z placówkami ochrony zdrowia, sądem, oświatą 	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Funkcjonowanie niespójnych przepisów prawa ➤ Bezradność i bierność rodzin w rozwiązywaniu własnych problemów ➤ Brak gwarancji bezpieczeństwa osób doświadczających przemocy ➤ Powszechny pogląd o braku konsekwencji ponoszonych przez sprawcę, będący czynnikiem osłabiającym podejmowanie działań przeciwko niemu ➤ Brak współpracy wszystkich służb w obszarze przeciwdziałania przemocy w rodzinie

6. Cel główny i cele szczegółowe Programu

Z przeprowadzonej analizy danych wynika, że na terenie naszego powiatu występuje przemoc w rodzinie, której doświadczają głównie kobiety i dzieci. Zgromadzone materiały wskazują na złożony charakter, a tym samym zmienność skali występowania przemocy na przestrzeni ostatnich kilku lat. Jednakże na przestrzeni ostatnich lat nie zmienił się obraz osoby stosującej przemoc w rodzinie, którym w zdecydowanej większości jest mężczyzna – mężczyzna pod wpływem alkoholu.

Głównym celem Programu jest zwiększenie skuteczności działań na rzecz przeciwdziałania przemocy w rodzinie oraz zmniejszenie tego zjawiska w Powiecie Jarosławskim.

Aby efektywnie realizować cel główny sformułowano następujące cele szczegółowe:

1. Profilaktyka i edukacja społeczna – zintensyfikowanie działań profilaktycznych w zakresie przeciwdziałania przemocy w rodzinie.
2. Rozwijanie działań mających na celu pomoc osobom dotkniętym przemocą w rodzinie.
3. Zwiększenie skuteczności podejmowanych działań wobec sprawców przemocy w rodzinie.
4. Efektywna współpraca instytucji na rzecz przeciwdziałania przemocy.

L p	Cel 1. Profilaktyka i edukacja społeczna – zintensyfikowanie działań profilaktycznych w zakresie przeciwdziałania przemocy w rodzinie		
	Zadanie realizowane w ramach celu	Realizatorzy /Partnerzy	Wskaźniki
1.1	Prowadzenie działań informacyjno-edukacyjnych/ kampanii nt. zjawiska przemocy w rodzinie i jej skutków – w tym przemocy wobec dzieci	PCPR OPS-y SĄD	liczba podjętych działań/ kampanii nt. zjawiska przemocy
1.2	Opracowywanie i upowszechnianie materiałów informacyjnych na temat form wsparcia oraz instytucji udzielających pomocy osobom doświadczającym przemocy w rodzinie	PCPR OPS-y lokalne media	Liczba opracowanych i rozpowszechnionych materiałów informacyjnych
1.3	Opracowanie i realizacja programów służących działaniom profilaktycznym, mającym na celu udzielanie specjalistycznej pomocy, zwłaszcza	PCPR OPS-y Szkoły	Liczba opracowanych programów Liczba osób biorących udział w programie

	w zakresie promowania i wdrażania prawidłowych metod wychowawczych w stosunku do dzieci w rodzinach zagrożonych przemocą w rodzinie	Poradnia Psychologiczno-Pedagogiczna	
1.4	Prowadzenie edukacji dzieci i młodzieży z zakresu rozwiązywania konfliktów bez użycia przemocy, z zakresu radzenia sobie ze stresem i agresją, m.in. w ramach szkolnych programów profilaktycznych	Placówki oświatowe, Świetlice wsparcia dziennego, Poradnia Psychologiczno-Pedagogiczna, Policja PCPR	- liczba dzieci i młodzieży objętych działaniami profilaktycznymi z zakresu przeciwdziałania agresji i przemocy - liczba przeprowadzonych warsztatów, zajęć w szkołach mająca na celu uświadomienie dzieciom i młodzieży negatywnych skutków stosowania przemocy

L p	Cel 2. Rozwijanie działań mających na celu pomoc osobom dotkniętym przemocą w rodzinie		
	Zadanie realizowane w ramach celu	Realizatorzy /Partnerzy	Wskaźniki
2.1	Ochrona ofiar przed dalszym krzywdzeniem poprzez odseparowanie sprawcy przemocy od ofiary, zakaz kontaktowania się z osobą pokrzywdzoną, nakaz opuszczenia przez sprawcę lokalu mieszkalnego	Policja Sąd Rejonowy Prokuratura	- Liczba sprawców przemocy w rodzinie - Liczba wydanych zakazów kontaktowania się z osobą pokrzywdzoną - liczba wydanych nakazów opuszczenia lokalu mieszkalnego
2.2	Realizacja procedury „Niebieska Karta” przez uprawnione podmioty	PCPR OPS-y Policja	- liczba wszczętych procedur „Niebieska Karta” - liczba rodzin objętych „NK”
2.3	Udzielanie pomocy i wsparcia osobom dotkniętym przemocą w rodzinie, m.in. poprzez prowadzenie specjalistycznego poradnictwa (psychologicznego, prawnego, socjalnego)	PCPR Punkt Interwencji Kryzysowej OPS-y	- liczba osób objętych pomocą raz specjalistycznym poradnictwem – liczba i rodzaj udzielonych porad
2.4	Zapewnienie schronienia osobom doświadczającym przemocy w rodzinie	PCPR OPS-y	- liczba osób którym zapewniono schronienie w ramach PIK oraz skierowano do ośrodka wsparcia
2.5	Zapewnienie schronienia dzieciom krzywdzonym w wyniku przemocy w najbliższym środowisku, a w sytuacji braku takiej możliwości organizacja rodzinnej lub instytucjonalnej pieczy zastępczej	Sąd Rejonowy PCPR	- liczba dzieci umieszczonych w pieczy zastępczej w trybie art. 12 a ustawy o przeciwdziałaniu przemocy

L p	Cel 3. Zwiększenie skuteczności podejmowanych działań wobec sprawców przemocy w rodzinie.		
	Zadanie realizowane w ramach celu	Realizatorzy /Partnerzy	Wskaźniki
3.1	Interweniowanie oraz reagowanie właściwych służb na stosowanie przemocy w rodzinie, stosowanie procedury „Niebieska Karta”	OPS-y (Zespół Interdyscyplinarny), kuratorzy, placówki oświatowe i ochrony zdrowia, Policja, PCPR, Sąd, Prokuratura	- liczba sporządzonych „ NK” - liczba rodzin objętych „ NK” - liczba sprawców, którzy podjęli współpracę z psychologiem, terapeutą uzależnień - liczba zawiadomień do Policji i Prokuratury o możliwości popełnienia przestępstwa - liczba osób objętych dozorem kuratora
3.2	Realizacja programu oddziaływań korekcyjno-edukacyjnych dla sprawców przemocy zmierzających do zaprzestania stosowania przemocy w rodzinie	PCPR we współpracy z organizacjami pozarządowymi	-liczba przeprowadzonych programów korekcyjno-edukacyjnych - liczba osób, które przystąpiły do programu - liczba osób, które ukończyły program
3.3	Realizacja programu psychologiczno-terapeutycznego dla osób stosujących przemoc w rodzinie	PCPR we współpracy z organizacjami pozarządowymi	liczba przeprowadzonych programów psychologiczno-terapeutycznych - liczba osób, które przystąpiły do programu - liczba osób, które ukończyły program

3.4	Rozpowszechnianie informacji i materiałów dotyczących wsparcia osób stosujących przemoc	PCPR	- liczba rozpowszechnionych informacji
-----	---	------	--

L p	Cel 4. Efektywna współpraca instytucji na rzecz przeciwdziałania przemocy		
	Zadanie realizowane w ramach celu	Realizatorzy /Partnerzy	Wskaźniki
1.1	Podnoszenie poziomu wiedzy i doskonalenie umiejętności osób pracujących w obszarze przeciwdziałania przemocy w rodzinie - przeciwdziałanie wypaleniu zawodowemu	PCPR OPS-y Kuratorzy Ochrona zdrowia Oświata Organizacje pozarządowe (Stowarzyszenia)	- liczba szkoleń, warsztatów, spotkań, konferencji - liczba osób poddanych różnym formom wsparcia i poradnictwa

7. Realizatorzy Programu

- Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie w Jarosławiu
- Ośrodki pomocy społecznej z terenu powiatu jarosławskiego
- Komenda Powiatowa Policji w Jarosławiu
- Sąd Rejonowy w Jarosławiu
- Prokuratura Rejonowa w Jarosławiu
- Poradnia Psychologiczno-Pedagogiczna w Jarosławiu
- Centrum Opieki Medycznej w Jarosławiu
- Specjalistyczny Psychiatryczny Zespół Opieki Zdrowotnej w Jarosławiu
- Organizacje pozarządowe
- Placówki oświatowe

8. Przewidywane efekty realizacji Programu

Zakłada się, że zadania realizowane w ramach Programu doprowadzą do zwiększenia skuteczności pomocy oraz wsparcia osób i rodzin zagrożonych i dotkniętych przemocą (oraz wpłyną na zmniejszenie się tego zjawiska w powiecie jarosławskim) poprzez:

- zwiększenie wiedzy i świadomości społecznej w zakresie przyczyn i skutków przemocy w rodzinie,
- zmianę postaw społeczeństwa wobec przemocy w rodzinie oraz wzrost świadomości osób uwięzionych w przemoc, co do znajomości zjawiska przemocy oraz możliwości szukania profesjonalnej pomocy,
- upowszechnienie wiedzy o instytucjach zajmujących się profesjonalną pomocą uwięzionym w przemoc,
- zwiększenie dostępności do specjalistycznej pomocy dla osób uwięzionych w przemoc
- podniesienie jakości świadczonej pomocy oraz doskonalenie umiejętności i kompetencji osób pracujących w obszarze przeciwdziałania przemocy w rodzinie
- interdyscyplinarność działań służb udzielających wsparcia w zakresie przeciwdziałania przemocy
- zmniejszenie liczby osób doświadczających przemocy w rodzinie

9. Monitoring i ewaluacja

Realizację Powiatowego Programu Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie i Ochrony Ofiar Przemocy w Rodzinie w Powiecie Jarosławskim będzie nadzorował dyrektor Powiatowego Centrum Pomocy Rodzinie w Jarosławiu. Monitorowanie realizacji Programu odbywać się będzie w oparciu o sprawozdawczość, która dotyczyć będzie danych uzyskanych na koniec każdego roku z realizacji Programu – sprawozdanie przedkładać będzie Radzie Powiatu Jarosławskiego i będzie stanowić element sprawozdania z działalności PCPR w Jarosławiu. Podmiotem odpowiedzialnym za koordynację i organizację procesu realizacji Programu będzie Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie w Jarosławiu.

Ewaluacja pozwoli na:

- dostosowanie form wsparcia do potrzeb i problemów istniejących w powiecie
- zwiększenie dostępności działań z zakresu przeciwdziałania przemocy w rodzinie

Ewaluację prowadzić będzie Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie w Jarosławiu we współpracy ze wszystkimi instytucjami realizującymi Program i w miarę potrzeby będzie on modyfikowany.

10. Zasady finansowania Programu

Źródłem finansowania zadań zawartych w Powiatowym Programie Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie oraz Ochrony Ofiar Przemocy w Powiecie Jarosławskim na lata 2023-2028 są środki własne Powiatu oraz środki z budżetu państwa i województwa przeznaczone na realizację Programu, jak również inne dostępne, np. w postaci grantów.

11. Zakończenie

W myśl art.6 ust.3 pkt.1 Ustawy z dnia 29 lipca 2005r. o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie (t. j. Dz. U. z 2021r. poz. 1249) do zadań własnych powiatu należy w szczególności opracowanie i realizacja powiatowego programu przeciwdziałania przemocy w rodzinie oraz ochrony ofiar przemocy w rodzinie. W związku z upływem terminu obowiązywania wcześniejszego Programu na lata 2017-2022 niezbędnym jest przyjęcie programu na lata kolejne 2023-2028. Intencją tego Programu jest dążenie do integracji i aktywizacji specjalistów i instytucji w obrębie poszczególnych jego zadań w celu skuteczniejszej i kompleksowej pomocy ofiarom z jednoczesnym pakietem działań, adresowanych do sprawców. Problemu przemocy w rodzinie nie rozwiąże się w wyniku jednostronnie podejmowanych działań, np. tylko spotkań z psychologiem lub prawnikiem czy też odseparowaniem sprawcy przemocy. Zapobieganie i zwalczanie przemocy w rodzinie powinno opierać się na:

- interdyscyplinarności działań instytucji zajmujących się przeciwdziałaniem i zapobieganiem przemocy,
- informowaniu społeczeństwa,
- profesjonalizmie osób pomagających,
- stałym podnoszeniu kwalifikacji pracowników realizujących działania związane z przeciwdziałaniem przemocy w rodzinie.

Przemoc to zjawisko bardzo niepokojące współczesną rodzinę, dotyczące w zdecydowanej większości dzieci i kobiet. Niestety dom, który powinien kojarzyć się z ciepłem, miłością i akceptacją, czasem jest miejscem bólu, cierpienia i tragedii. W pomocy rodzinom, w których występuje przemoc niezwykle istotne jest, aby interwencja pociągała za sobą dalsze działania. Ważne jest, aby odpowiednie służby, instytucje, specjaliści jak najszybciej podejmowali dalsze kroki zmierzające do trwałego zatrzymania przemocy. Celem pomocy rodzinie w kryzysie jest rozpoznanie najpilniejszych jej potrzeb, pomoc w ich zaspokajaniu oraz budowanie systemu wsparcia dla rodziny- zgodnie z jej potrzebami, w oparciu o odpowiednie służby i instytucje.

Program korekcyjno – edukacyjny dla sprawców przemocy w rodzinie realizowany w Powiecie Jarosławskim

„Zaczynij wszystko od nowa ...”

1. Wprowadzenie

Dotychczasowe działania zmierzające do pomocy rodzinom, w których występuje przemoc, koncentrowały się głównie na pomocy ofiarom; zaś wszelkie działania wobec sprawców miały charakter represyjny, a ich skuteczność nie była zadowalająca, a wręcz znikoma.

Z doświadczeń współpracujących kuratorów sądowych (zawodowych i społecznych), wychowawców z Zakładów Karnych, pracowników OPS, policjantów, a także przedstawicieli Zespołów Interdyscyplinarnych wynika, że samo ukaranie sprawcy (skazanie prawomocnym wyrokiem) bardzo rzadko przyczynia się do trwałej zmiany jego zachowania oraz poprawy funkcjonowania w rodzinie. Wynika to między innymi z faktu, że przemoc domowa bardzo rzadko bywa jednorazowym zdarzeniem, a sprawcy wielokrotnie powtarzają akty przemocy. Stąd też poszukiwanie takich form i sposobów pracy ze sprawcą, które zapobiegałyby nawrotom aktów agresji i powrotom do przestępstwa.

Realizator Programu: **Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie w Jarosławiu.**

Cel Programu: Naczelnym celem Programu jest redukcja zachowań agresywnych u osób stosujących przemoc (kobiet lub mężczyzn), kształtowanie postawy partnerstwa i szacunku wobec siebie oraz odpowiedzialności za popełnione czyny przemocowe. Ponadto w swoich działaniach dąży się do rzeczywistego zatrzymania przemocy i budowanie konstruktywnych sposobów komunikowania się, współpracy

i współdziałania z innymi ludźmi z wykorzystaniem psychoedukacji oraz korekty wyuczonego modelu zachowań.

Sposoby realizacji:

Warunkiem ukończenia Programu (otrzymania zaświadczenia o ukończeniu Programu) jest uczestnictwo w co najmniej 48 godzinach zajęć grupowych i 2 godzinach zajęć indywidualnych przypadających na jednego uczestnika, co zostało ujęte w kontrakcie indywidualnym z klientem. W celu ukończenia Programu uczestnicy biorą udział w różnych formach pracy (indywidualne konsultacje, grupa korekcyjno – edukacyjna, prace domowe) oraz zaangażowani są w część merytoryczną Programu. Program ma charakter psychoedukacyjny.

Część edukacyjna skoncentrowana jest na przekazaniu szeroko pojętej wiedzy na temat zjawiska przemocy. Część korekcyjna ukierunkowana jest na zdobycie umiejętności niestosowania przemocy, trening umiejętności społecznych i asertywności oraz naukę korzystania ze wsparcia społecznego. Program realizowany jest w grupie liczącej do 15 osób. Zajęcia prowadzone są przez specjalistów, w pełni przeszkolonych (z wieloletnim doświadczeniem w prowadzeniu programu korekcyjno - edukacyjnego) do pracy ze sprawcami przemocy (zgodnie z wytycznymi Rozporządzenia Ministra Pracy i Polityki Społecznej z dnia 22 lutego 2011r. w sprawie standardu podstawowych usług świadczonych przez specjalistyczne ośrodki wsparcia dla ofiar przemocy w rodzinie, kwalifikacji osób zatrudnionych w tych ośrodkach, szczegółowych kierunków prowadzenia oddziaływań korekcyjno-edukacyjnych wobec osób stosujących przemoc w rodzinie oraz kwalifikacji osób prowadzących oddziaływania korekcyjno-edukacyjne (Dz. U. z 2011r., poz. 259).

Miejsca dotychczasowej realizacji Programu:

- Poradnia Psychologiczno – Pedagogiczna dla Powiatu Przemyskiego
- Miejski Ośrodek Zapobiegania Uzależnieniom w Przemyślu
- Zakład Karny w Medyce
- Zakład Karny w Przemyślu
- PCPR w Lubaczowie
- PCPR w Jarosławiu

- GOPS Radymno
- PCPR w Przeworsku
- PCPR w Łańcucie

Miejsce realizacji: Powiat Jarosławski – PCPR Jarosław Klasztor oo. Franciszkanów
ul. Jana Pawła II 16.

Liczbowe określenie skali działań podejmowanych przy realizacji zadania:

Jedna edycja Programu na rok, grupa zamknięta do max 15 osób w tym 60 godz. zajęć grupowych i max 30 godz. zajęć indywidualnych, po dwie godziny na jednego uczestnika tj. łącznie **90 godzin, w tym spotkania indywidualne oraz grupowe.**

Dobór uczestników:

Do Programu kwalifikowani są pełnoletni mężczyźni i kobiety – stosujący przemoc (w tym również z podejrzeniem stosowania przemocy), sprawcy skazani prawomocnymi wyrokami za przestępstwo z art. 207 § 1 Kodeksu Karnego (lub inne przeciwko rodzinie i opiece, ze stwierdzeniem sprawstwa przemocy) zarówno osoby odbywające karę pozbawienia wolności w systemie dozoru elektronicznego, jak i korzystające z warunkowego zawieszenia jej wykonania (skierowani przez sąd, kuratorów sądowych, Zespoły Interdyscyplinarne), a także osoby, które zgłaszają się dobrowolnie do uczestnictwa w zajęciach.

Mężczyźni i kobiety wytypowani do udziału w Programie muszą być zdrowi psychicznie (nie mogą brać udziału osoby ze stwierdzoną chorobą psychiczną) oraz zachowywać abstynencję od alkoholu i innych środków odurzających. Dodatkowym warunkiem przyjęcia do Programu osoby stosującej przemoc winno być uznanie przez nią faktu stosowania przemocy.

2. Opis Programu:

Program Korekcyjno – Edukacyjny dla sprawców przemocy w rodzinie pn „Zacznij wszystko od nowa ...”, którego celem jest psychoedukacja w kierunku zmiany zachowań typu przemocowego na rzecz postawy partnerstwa i poszanowania wobec domowników, powstał na bazie „Programu Duluth”.

Mając pełną świadomość złożoności przyczyn, które tkwią u źródeł przemocy domowej, realizując Program, koncentracja jest skupiona na rozumieniu przemocy przede wszystkim jako zjawiska wyuczonego i kształtowanego społecznie oraz wzmacnianego kulturowo. Pozwala to na przyjęcie założenia, że poddając sprawcę odpowiednim oddziaływaniom można niejako „oduczyć” go przemocy.

Naczelnym celem Programu jest redukcja zachowań agresywnych u jego uczestników (kobiet i mężczyzn), kształtowanie postawy partnerstwa i szacunku wobec siebie oraz odpowiedzialności za popełnione czyny przemocowe. Jednym z warunków przyjęcia do Programu jest przyznanie się uczestnika do stosowania przemocy wobec partnera/partnerki - członka rodziny. Podczas sesji indywidualnych uczestnicy zostają zapoznani z celami i przebiegiem Programu oraz przekazuje się im informację o możliwości podejmowania działań terapeutycznych w trakcie sesji grupowych, zgodnie z zaobserwowanymi symptomami. Prowadzący natomiast zapoznają się szczegółowo z sytuacją rodzinną i prawną uczestników. Przyjęcie do Programu jest potwierdzone zawarciem kontraktu na aktywny udział w sesjach grupowych i udzieleniem upoważnień dla prowadzących w zakresie wymiany informacji o uczestniku pomiędzy instytucjami współpracującymi oraz monitoringu jego zachowań po zakończeniu trwania Programu. Uczestnik wypełnia następnie „kwestionariusz historii przemocy”, którego celem jest dokonanie wstępnej diagnozy problemu. Kwestionariusz służy ponadto analizie i rozpoznaniu sygnałów czasowych, sytuacyjnych i fizycznych towarzyszących aktom przemocy. Stanowi on również wstęp do opracowania indywidualnego „planu bezpieczeństwa”, a w dalszej części Programu jest wykorzystywany do analizy cykliczności przemocy oraz poznania dynamiki własnych zachowań przemocowych. Istotnym etapem pracy jest ukazanie cykliczności przemocy, gdyż sprawca traktuje przemoc jako odosobnione akty agresji, nie zauważa ciągłości i zależności pomiędzy nimi. Zrozumienie tego mechanizmu pozwala na skuteczniejsze zapobieganie nawrotom ataków.

Realizując „Plan Bezpieczeństwa” zadaniem uczestników jest rozpoznanie, jakie sytuacje są dla nich potencjalnymi wyzwalaczami agresji, które sygnały płynące z ciała informują o nadchodzącym ataku i w oparciu o tę wiedzę, stworzenie planu działania alternatywnego dla

zastosowania przemocy, rodzaju „instrukcji”, jak postępować, aby zminimalizować ryzyko wystąpienia takiego aktu agresji.

Jednym z elementów „Planu Bezpieczeństwa” jest nauka umiejętności stosowania tzw. „przerwy na ochłonięcie”. Celem wzięcia „przerwy” jest rozładowanie napięcia, które gromadzi się w czasie trwania konfliktu tak, żeby można było nadal prowadzić rozmowę w sposób nie raniący (fizycznie i słownie) drugiej osoby zaangażowanej w konflikt. Nabycie umiejętności stosowania przerwy ułatwia zapobieżeniu aktom przemocy, dlatego zalecane jest wprowadzenie tego elementu w początkowym etapie Programu. „Plan Bezpieczeństwa” podlega stałej ewaluacji na podstawie ankiet, a jego skuteczność poddawana jest ocenie i korekcie w trakcie trwania Programu.

Innym elementem Programu jest przekazanie wiedzy na temat, czym jest przemoc, jakie są jej rodzaje, formy i dynamika; grupa w toku swobodnej dyskusji tworzy definicję przemocy, do której odwoływać się będzie w trakcie dalszej pracy. Przemoc rozumiana jest jako działanie intencjonalne, a jej dokonanie jako akt świadomego wyboru.

Kolejnym etapem Programu jest ujawnienie negatywnych norm i wzorców kulturowych wykorzystywanych do wspierania postaw dominacji, władzy i kontroli sprawcy nad ofiarą. Analizie podlega także rola stereotypów na temat tożsamości, ról „męskich” i „kobięcych”. Przyswajanie wiedzy odbywa się w sposób aktywizujący uczestników (m.in. poprzez prowadzenie otwartej dyskusji oraz odwoływanie się do indywidualnych doświadczeń).

Przyjmujemy założenie, iż sprawca jest odpowiedzialny za czyny, których dokonuje i musi tę odpowiedzialność zaakceptować, nie jest jednak odpowiedzialny za normy, które zostały mu wpojone. Związki oparte na wyższości mężczyzny nad kobietą są często akceptowane społecznie, a postawa dominacji wspierana kulturowo i religijnie. Niemniej jednak w przemocy w rodzinie nie można stereotypować i przypisywać sprawczości tylko mężczyźnie, gdyż coraz częściej sprawcami przemocy w rodzinie stają się też kobiety. W tym kontekście kluczowy element w procesie zmiany stanowi zrozumienie, iż celem stosowania przemocy jest uzyskanie przez sprawcę władzy i kontroli nad ofiarą.

W dalszej części Programu szczegółowej analizie podlegają następujące zagadnienia:

- przemoc fizyczna - zaprzestanie jej stosowania
- zastraszanie - zachowania niezastraszające
- poniżanie - zachowania nacechowane szacunkiem
- izolowanie - wsparcie i zaufanie

- minimalizowanie, zaprzeczanie, obwinianie jako taktyka kontroli - szczerość i odpowiedzialność
- przemoc seksualna - poszanowanie seksualności
- wykorzystywanie męskich i kobiecych przywilejów, przemoc ekonomiczna - partnerstwo w związku
- groźby i wymuszenia - negocjowanie i sprawiedliwość
- stosowanie przemocy wobec dzieci, osób starszych i niepełnosprawnych
- alkohol i jego związek z przemocą.

Podstawowe narzędzie na tym etapie pracy stanowi „Kwestionariusz kontrolowania” zawierający następujące punkty:

1. Działanie (opis sytuacji i działania, w których sprawca użył przemocy w celu kontrolowania swojej partnerki/partnera; wypowiedzi, gesty, ton głosu, kontakt fizyczny, wyraz twarzy)
2. Intencje (co chciał sprawca, aby wydarzyło się w danej sytuacji ?)
3. Przekonania (jakie przekonania stoją za czynami i intencjami sprawcy?)
4. Uczucia (jakie uczucia towarzyszyły sprawcy?)
5. Umniejszanie znaczenia, zaprzeczanie i obwinianie (w jaki sposób sprawca umniejszał znaczenie lub zaprzeczał swoim czynom lub obwiniął partnerkę/partnera?)
6. Skutki (jaki był wpływ czynów sprawcy na niego samego, na partnerkę/partnera, na innych?)
7. Używanie przemocy w przeszłości (jaki wpływ na obecną sytuację miało wcześniejsze używanie przez sprawcę przemocy?)
8. Zachowanie niekontrolujące (co sprawca mógłby zrobić inaczej?)

Posługiwanie się kwestionariuszem służy analizie własnych zachowań przemocowych, stanowiąc zasadniczą część pracy psychoedukacyjnej. W celu nabycia umiejętności konstruktywnego rozwiązywania sytuacji konfliktowych realizuje się ćwiczenia w parach oraz odgrywa się różne role.

Kolejnym punktem pracy jest nauka rozpoznawania i nazywania uczuć oraz stanów emocjonalnych (z czym sprawcy przemocy mają ogromny problem), oddzielenie złości jako naturalnej emocji od jej form zniekształconych typu; sarkazm, mściwość, karanie.

Ważnym zagadnieniem poruszonym w trakcie Programu jest edukacja dotycząca używania i nadużywania alkoholu, a także związku używania alkoholu ze stosowaniem przemocy.

Z uwagi na dobro życia rodzinnego, jednym z istotnych elementów Programu jest kształtowanie umiejętności uczestników w zakresie wychowania dzieci bez użycia przemocy oraz

tolerancji i szacunku wobec osób starszych i niepełnosprawnych, będących często (anonimowymi, zależnymi) ofiarami przemocy w rodzinie.

Sesje końcowe poświęcone zostają nauce nowych konstruktywnych zachowań będących alternatywą dla zachowań przemocowych. Służą temu wykłady oraz ćwiczenia dotyczące między innymi zachowań asertywnych, nowych sposobów rozwiązywania problemów, zasad sprawiedliwej kłótni oraz nauki umiejętności prawidłowej komunikacji. Uczestnicy przechodzą trening umiejętności aktywnego słuchania, poznają podstawowe zasady negocjacji i zasady właściwego rozwiązywania sporów. Ważnym elementem na tym etapie pracy jest wskazanie klientom możliwości korzystania ze wsparcia społecznego w celu zapobieżenia ich izolacji i wykluczenia.

Podsumowującym tematem zajęć jest przyjęcie przez sprawców pełnej odpowiedzialności za popełnione czyny. To etap pracy, w którym uczestnik winien przyjąć odpowiedzialność za popełnione przez siebie akty przemocy i być gotowym do poniesienia konsekwencji swych czynów oraz zadośćuczynienia ofiarom, odejść od zaprzeczania aktom przemocy i minimalizowania ich, obwiniania oraz stosowania innych mechanizmów obronnych. Jest to czas, kiedy klient uzyskuje kontakt z uczuciem winy, wstydu i żalu, jest empatyczny wobec ofiar.

Po ukończeniu Programu następuje ocena postępów uczestników, która zawiera następujące elementy:

- obecność, niestosowanie przemocy, trzeźwość, zaakceptowanie (nie umniejsza i nie usprawiedliwia, nie obwinia innych osób, bierze na siebie odpowiedzialność za przemoc, rozpoznaje w jaki sposób przyczynia się do powstania problemów),
- zastosowanie poznanych technik (podejmuje świadome kroki, aby uniknąć przemocy, stosuje „przerwy”, „rozmowy z samym sobą”, umiejętności rozwiązywania problemów itp., wykonuje „prace domowe” i zalecenia prowadzących),
- zwracanie się o pomoc (szuka informacji o możliwościach, rozmawia o tym z członkami grupy, zwraca się do nich o pomoc, jest otwarty na korzystanie ze wsparcia w przyszłości),
- świadomość procesu (pozwala innym mówić, zauważa wkład innych osób w grupie, zadaje jasne, proste pytania, przyjmuje uwagi prowadzących grupę),
- aktywne zaangażowanie (język ciała i reakcje niewerbalne wskazujące na uwagę i zainteresowanie, utrzymuje kontakt wzrokowy, mówi z uczuciem, w komentarzach odnosi się do tematu dyskusji),

- otwarcie się (ujawnia wewnętrzną walkę, uczucia, lęki i zwątpienie w samego siebie, nie ukrywa i nie unika pewnych kwestii, nie jest sarkastyczny i nie przyjmuje postawy obronnej),
  - delikatny sposób wyrażania się z szacunkiem do partnera/partnerki (nie używa „seksistowskiego” i obraźliwego języka, pilnuje, aby inni nie wyrażali się w taki sposób).
- Oceny końcowej dokonują osoby prowadzące lub członkowie grupy.

3. Monitoring i ewaluacja:

Realizacja Programu jest związana z podjęciem równoległe działań monitorujących. Głównym celem monitoringu jest sprawdzenie czy działania podjęte w programie korzystnie wpływają na samych odbiorców oraz ich rodziny. Przebieg Programu korekcyjno-edukacyjnego jest pod stałą kontrolą obejmującą:

1. Przeprowadzenie badania ankietowego wśród uczestników zakwalifikowanych do Programu, dotyczącego postaw wobec przemocy, przed rozpoczęciem, w trakcie prowadzenia Programu oraz po zakończeniu działań korekcyjno – edukacyjnych przez podmiot realizujący. Powyższy opis jest schematem realizowanym w każdej edycji Programu. Jednakże, jeżeli zaistnieje taka konieczność wprowadzane są modyfikacje, dostosowując go w ten sposób do potrzeb, możliwości i dynamiki grupy.
2. Monitorowanie sytuacji rodzin sprawców przemocy w rodzinie - informacje uzyskane z ośrodków pomocy społecznej właściwych ze względu na miejsce zamieszkania rodzin, zespołów interdyscyplinarnych, zespołów kuratorskiej służby sądowej, co 6 miesięcy od zakończenia oddziaływań korekcyjno – edukacyjnych. Zostały przygotowane szczegółowe 3 ankiety skierowane do ofiar, rodzin i sprawców przemocy domowej, jak również ankieta telefoniczna do bezpośredniej weryfikacji, które obok monitoringu instytucyjnego są dopełnieniem narzędzi do profesjonalnego monitoringu w ramach Programu.
3. Monitorowanie zachowań związanych z przemocą u osób uczestniczących w programie w trakcie jego trwania poprzez kontakt z instytucjami kierującymi uczestników do Programu oraz do 3-ch lat po jego zakończeniu na podstawie szeregu ankiet ewaluacyjnych i kontaktu z instytucjami kierującymi uczestników. Powyższy opis jest schematem realizowanym w każdej edycji Programu. Jednakże, jeżeli zaistnieje taka konieczność wprowadzane są modyfikacje, dostosowujące Program do potrzeb i możliwości grupy.

Autorzy Programu:

Patrycjusz Nowakowski – supervisor i specjalista d.s przeciwdziałania przemocy w rodzinie

Piotr Hryniszyn – specjalista i mediator d.s przeciwdziałania przemocy w rodzinie

Małgorzata Mróz – profilaktyk uzależnień i trener treningu zastępowania agresji

Alicja Sajdak – psycholog i trener treningu zastępowania agresji.

Opracowano:

zgodnie z wytycznymi Rozporządzenia Ministra Pracy i Polityki Społecznej z dnia 22 lutego 2011r. w sprawie standardu podstawowych usług świadczących przez specjalistyczne ośrodki wsparcia dla ofiar przemocy w rodzinie, kwalifikacji osób zatrudnionych w tych ośrodkach, szczegółowych kierunków prowadzenia oddziaływań korekcyjno-edukacyjnych wobec osób stosujących przemoc w rodzinie oraz kwalifikacji osób prowadzących oddziaływania korekcyjno-edukacyjne (Dz. U. Nr 50 poz. 259), Krajowego Programu Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie na rok 2022 oraz o materiały własne i Fundacji „Będziesz”.

Kontrakt

Ja ....., jestem świadomy/a tego, że potrzebuję pomocy ze względu na stosowanie przemocy w przeszłości i że chcę się uczyć zachowań nieprzemocowych umożliwiających mi prawidłowe funkcjonowanie w danym środowisku. Równocześnie zgadzam się radzić sobie ze swoimi problemami poprzez pracę w Programie korekcyjno - edukacyjnym – „Zaczynj wszystko od nowa...”.

Tak długo, jak jestem w Programie zobowiązuję się przestrzegać następujących zasad:

Zakończenie używania przemocy.

- a. Nie będę używał/a przemocy fizycznej i seksualnej wobec innych lub wobec siebie.
- b. Nie będę używał/a przemocy słownej i emocjonalnej (używanie przezwisk, poniżanie, ironizowanie itp.).
- c. Nie będę niszczył/a przedmiotów i ranił/a zwierząt w celu sprawiania przykrości lub kontrolowania innych.
- d. Powstrzymam się od używania alkoholu, narkotyków, czy też innych środków odurzających w czasie uczestnictwa w Programie, jak również od ranienia siebie w jakikolwiek inny sposób (samookaleczenia).
- e. Będę starał/a się znaleźć sposoby by powstrzymać się od kontrolowania innych osób.
- f. Nie będę się angażował/a w działania, których celem lub strategią jest zranić, poniżyć, prześladować i kontrolować inne osoby.
- g. Jeśli popełnię pomyłkę lub złamię którekolwiek z postanowień zgłoszę to natychmiast prowadzącemu Program i będę otwarcie rozmawiał/a na ten temat. Zaakceptuję wszelkie konsekwencje mojego zachowania, włączając w to usunięcie mnie z Programu.

Uczęszczanie na Program.

Zgadzam się regularnie uczęszczać na zajęcia Programu. Zobowiązuję się (w miarę możliwości) powiadamiać prowadzącego Program, jeśli nie będę mógł/a uczestniczyć w zajęciach. Przyjmuję do wiadomości, że abym otrzymał/a zaświadczenie o ukończeniu Programu muszę wykazać 80% obecności z wymaganych programowo **60 godzin**, tj.: w zajęciach grupowych – min. 48 godzin oraz w zajęciach indywidualnych – min. 2 godziny na uczestnika zajęć, pod warunkiem wykonania prac domowych zleconych przez prowadzącego Program w zakresie treści nie odbytych zajęć. Rozumiem, że mogę być usunięty/a z Programu za nieobecność i notoryczne spóźnienia.

Upoważnienie do udzielania informacji.

Oświadczam, że

- a) Upoważniam prowadzącego Program do wyrażania opinii o mojej osobie dotyczącej uczestnictwa w Programie do osób lub instytucji oraz na udzielanie

im informacji na mój temat (Sąd, kurator sądowy, wychowawca zakładu karnego, Policja, Prokurator, pracownik socjalny, partnerka/partner).

- b) Przyjmuję do wiadomości, że mogę nie być informowany/a o wymianie opinii i informacji pomiędzy prowadzącymi Program, a wyżej wymienionymi osobami lub instytucjami. Powyższe opinie i informacje, w ramach powyższego upoważnienia, mogą być wymieniane przez okres 3 lat od dnia ukończenia Programu.
- c) Przyjmuję do wiadomości, że wszelkie informacje przekazane przeze mnie prowadzącemu Program dotyczące nieujawnionych dotychczas aktów przemocy, jakie stosowałem/am wobec członków rodziny lub innych osób nie zostaną wykorzystane przeciwko mnie, ani nie zostaną ujawnione przez prowadzącego Program innym osobom lub instytucjom, za wyjątkiem czynów karalnych jednoznacznie wyczerpujących znamiona zbrodni w ujęciu aktualnie obowiązującego Kodeksu Karnego.
- d) Nie będę wysuwał/a pod adresem prowadzącego Program oraz wyżej wymienionych osób lub instytucji żadnych roszczeń prawnych, zwalniając je z odpowiedzialności za działania związane z zastosowaniem powyższego upoważnienia.

Udział w Programie.

Rozumiem, że celem udziału w Programie jest nieużywanie przemocy i że moje zachowanie w Programie, jak i w życiu prywatnym będzie odzwierciedlało tę sytuację. Będę otwarty/a i szczery/a w grupie, będę uczestniczył/a regularnie w zajęciach. Jeśli wypłył problem związany z używaniem alkoholu, narkotyków, innych środków odurzających lub choroby psychicznej, poddam się leczeniu i tylko wtedy będę mógł/a kontynuować udział w Programie. Będę realizował/a zalecenia prowadzącego Program i poddam się ewaluacji, jeśli zaleci mi ją prowadzący Program.

Rozumiem, że jeśli nie będę stosował/a się do kontraktu mogę być usunięty/a z Programu.

Przeczytałem/am ten kontrakt i rozumiem, że podpisując go jestem odpowiedzialny/a za jego przestrzeganie. Rozumiem, że przed podpisaniem tego kontraktu mogę skonsultować się z prawnikiem.

Podpis klienta.....

Podpis prowadzącego Program korekcyjno-edukacyjny

.....

Data i miejsce .....

ANKIETA

dla kobiet i mężczyzn, którzy ukończyli program
oddziaływań korekcyjno-edukacyjnych dla osób
stosujących przemoc w rodzinie

Szanowni Państwo:

Zwracamy się z uprzejmą prośbą o wypełnienie poniższej ankiety. Pozyskane informacje posłużą do końcowej oceny skuteczności realizacji **oddziaływań Programu korekcyjno- edukacyjnego dla osób stosujących przemoc w rodzinie „Zaczynij wszystko od nowa....”** realizowanego przez Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie w Jarosławiu.

Ankietę należy wypełnić zakreślając „X” we właściwych polach (☐)

Metryczka

Imię i nazwisko .....

Adres zamieszkania .....

Wiek .....

Część merytoryczna

1) Czy po ukończeniu programu zauważył/a Pani/Pan zmiany w swoim zachowaniu?

☐ tak

☐ nie

Jeżeli tak, to jakie?

.....
.....
.....

2) Co według Pani/Pana znaczy słowo przemoc? Proszę zaznaczyć wszystkie, które uważa Pani/Pan za właściwe

☐ bicie drugiej osoby

☐ zaniedbywanie członków rodziny

MONITORING ODDZIAŁYWAŃ PROGRAMU KOREKCYJNO-EDUKACYJNEGO DLA
OSÓB STOSUJĄCYCH PRZEMOC W RODZINIE

- ☐ wyśmiewanie drugiej osoby
- ☐ poniżanie drugiej osoby
- ☐ zmuszanie do pożycia seksualnego wbrew woli drugiej osoby
- ☐ nie zaspakajanie podstawowych środków do życia
- ☐ wszystkie wyżej wymienione

3) Czy wobec drugiej osoby nadal stosuje Pani/Pan chociaż jedną z poniższych form przemocy?

- ☐ tak
- ☐ nie

4) Czy obecnie, w jakiś sposób nadal przyczynia się Pani/Pan do stosowania przemocy domowej?

- ☐ tak
- ☐ nie

Jeżeli tak, proszę opisać w jaki sposób

.....

.....

.....

5) W jaki sposób po ukończeniu Programu rozpoznaje Pani/Pan w sobie symptomy płynące z własnego ciała, wskazujące o tym, że zaraz może Pani/Pan wybuchnąć?

.....

.....

.....

6) Jakie kroki z poznanych w Programie podejmuje Pani/Pan, aby zaradzić stosowaniu przemocy?

.....

.....

.....

7) Na czym polega równość i partnerstwo w związku? Proszę zaznaczyć stwierdzenia, które uważa Pani/Pan za słuszne

- ☐ onieśmianiu partnera
- ☐ szowinizmie (np. przekonanie że mężczyzna jest lepszy od kobiet, lub odwrotnie)
- ☐ negocjowaniu i sprawiedliwości
- ☐ szacunku
- ☐ dzieleniu obowiązków i odpowiedzialności
- ☐ żadne z podanych

8) Na czym polega odpowiedzialne zachowanie osoby, która stosowała przemoc w rodzinie? Proszę zaznaczyć stwierdzenia, które uważa Pani/Pan za słuszne

- ☐ przyznaniu się otoczeniu (żonie, mężowi, partnerce, partnerowi przyjaciółom, rodzinie), że znęcał/a się nad drugą osobą i ją kontrolowała
- ☐ przyznaniu się, że jej zachowanie było niesprowokowane i niedopuszczalne
- ☐ zrozumieniu, jak wiele cierpienia drugiej osobie zadała
- ☐ spodziewaniu się wsparcia i pochwał ze strony otoczenia za swoją przemianę
- ☐ żądaniu przebaczenia ze strony ofiary przemocy

9) Jakie są sposoby wypierania przez osobę faktu, że ma wolność wyboru własnego zachowania? Proszę wybrać te, które uważa Pani/Pan za prawdziwe.

- ☐ oskarżanie ofiary („Ale ona”, „Ale on”)
- ☐ zapominanie, co się stało
- ☐ odkładanie/odwlekanie
- ☐ apatia (I wiesz co? Nie zależy mi na tym)
- ☐ żadne z wymienionych

10) W jaki sposób radzi sobie Pani/Pan ze stresem w trudnych sytuacjach?

- ☐ uspokajam się i spowolniam oddech

MONITORING ODDZIAŁYWAŃ PROGRAMU KOREKCYJNO-EDUKACYJNEGO DLA
OSÓB STOSUJĄCYCH PRZEMOC W RODZINIE

- ☐ wykonuję proste ćwiczenie pomagające uwolnić napięcie – zaciskając pięści obu dłoni, a następnie je otwieram
- ☐ zmieniam miejsce, w którym przebywam
- ☐ włączam relaksującą muzykę
- ☐ zajmuję się czymś innym, kieruję uwagę w inną stronę – nie koncentruję się na stresie, patrzę np. na relaksujący obraz
- ☐ staram się myśleć o czymś miłym np. z przeszłości.
- ☐ Inne zachowania
(jakie?).....
.....
.....

11) Z czym najtrudniej radzi sobie Pani/Pan w obecnej chwili/sytuacji?

.....
.....
.....

12) W czym pomogło Pani/Panu uczestnictwo w Programie korekcyjno – edukacyjnym dla osób stosujących przemoc w rodzinie?

.....
.....
.....

Data wypełnienia ankiety.....

Dziękujemy za wypełnienie ankiety.

ANKIETA
dla współmałżonków, partnerów, członków rodzin
uczestników programu oddziaływań korekcyjno-
edukacyjnych
dla osób stosujących przemoc w rodzinie

Szanowni Państwo:

Zwracamy się z uprzejmą prośbą o wypełnienie poniższej ankiety. Informacje z niej otrzymane posłużą do końcowej oceny skuteczności realizacji **oddziaływań Programu korekcyjno- edukacyjnego dla osób stosujących przemoc w rodzinie „Zacznij wszystko od nowa....”** realizowanego przez Centrum Pomocy Rodzinie w Jarosławiu.

Ankietę należy wypełnić zakreślając „X” we właściwych polach (☐)

Metryczka

Imię i nazwisko uczestnika Programu

.....

Część merytoryczna

1) Czy po zakończeniu Programu zauważył/a Pani/Pan zmiany w zachowaniu współmałżonka/partnera/ojca/innego członka rodziny, który uczestniczył w programie?

☐ tak

☐ nie

Jeżeli tak, to proszę wpisać jakie?

.....
.....
.....

2) Czy według Pani/Pana udział współmałżonka/partnera/ojca/innego członka rodziny w Programie przyniósł pozytywne efekty?

☐ tak

☐ nie

MONITORING ODDZIAŁYWAŃ PROGRAMU KOREKCYJNO-EDUKACYJNEGO DLA
OSÓB STOSUJĄCYCH PRZEMOC W RODZINIE

3) Co według Pani/Pana znaczy słowo przemoc? Proszę zaznaczyć wszystkie, które uważa Pani/Pan za właściwe.

- ☐ bicie drugiej osoby
- ☐ wyśmiewanie drugiej osoby
- ☐ poniżanie drugiej osoby
- ☐ zmuszanie do pożycia seksualnego wbrew woli drugiej osoby
- ☐ nie zaspakajanie podstawowych środków do życia
- ☐ wszystkie wyżej wymienione

4) Czy w Pani/Pana rodzinie ze strony osoby, która ukończyła Program korekcyjno - edukacyjny doświadcza Pani/Pan nadal choćby jednej z powyższych form przemocy?

- ☐ tak
- ☐ nie

5) Kto jest sprawcą przemocy wobec Pani/Pana ?

- ☐ żona
- ☐ mąż
- ☐ partner
- ☐ matka
- ☐ ojciec
- ☐ inna osoba.....

6) Poniżej wymieniono różne formy przemocy, jakie mogą mieć miejsce w rodzinie. Proszę odpowiedzieć twierdząco, jeżeli je nadal Pani/Pan doświadcza lub przecząco w sytuacji, gdy nie mają one miejsca.

Czy zdarza się nadal, że ktoś Pani/Panu bliski

Tak   Nie

• zabiera Pani/Panu pieniądze, każe o nie prosić lub nadzoruje wydatki?	.....	.....
• obraża, obrzuca wyzwiskami, przekleństwami?	.....	.....
• kontroluje co Pani/Pan robi, gdzie Pani/Pan wychodzi i z kim się Pani/Pan spotyka?	.....	.....
• zakazuje kontaktu z rodziną i znajomymi?	.....	.....
• wyrzuca Panią/ Pana z domu?	.....	.....

MONITORING ODDZIAŁYWAŃ PROGRAMU KOREKCYJNO-EDUKACYJNEGO DLA
OSÓB STOSUJĄCYCH PRZEMOC W RODZINIE

- zmusza Panią/Pana do robienia rzeczy, które są uwłaczające, poniżające? ....
- zawstydzia Panią/Pana w obecności innych? ....
- zadaje ból fizyczny, bijąc, szarpiąc, popychając, czy policzkując? ....
- wyśmiewa Pani/Pana poglądy, sposób w jaki się Pani/Pan wypowiada? ....
- stale narzuca swoje zdanie, rozkazuje, wydaje polecenia? ....
- skłania Panią/Pana do kontaktów seksualnych wbrew woli? ....
- grozi, że wyrządzi Pani/Panu krzywdę, zabije Panią/Pana, lub bliskich? ....
- stale oskarża Panią/Pana o zdradę? ....
- niszczy Pani/Pana własność, nie pozwala na posiadanie czegoś wyłącznie dla siebie ....
- podkreśla, że jest Pani/Pan nic nie wart/a, nie ma z Pani/Pana pożytku? ....
- twierdzi, że zasługuje Pani/Pan wyłącznie na takie traktowanie, zmusza Panią/Pana do ciężkiej pracy, ponad siły lub Pani/Pana możliwości? ....
- wyśmiewa Pani/Pana wygląd, ubranie, stale krytykuje? ....
- odmawia pieniędzy na zaspokojenie podstawowych potrzeb? ....
- dusi, przypala papierosem, zadaje ból przy użyciu przedmiotów? ....
- wymaga uległości w sferze seksualnej, przy użyciu przemocy? ....
- zaciąga długi, wymuszając Pani/Pana zgodę groźbami, szantażem lub biciem? ....
- obwinia Panią/Pana za własne agresywne zachowanie? ....
- zaprzecza, iż stosuje przemoc wobec Pani/Pana, twierdząc, że to wszystko dla Pani/Pana dobra? ....

MONITORING ODDZIAŁYWAŃ PROGRAMU KOREKCYJNO-EDUKACYJNEGO DLA
OSÓB STOSUJĄCYCH PRZEMOC W RODZINIE

- odmawia pożywienia, zaspokajania
najważniejszych potrzeb? ....
- jest brutalny/a i wulgarny/a w pożyciu seksualnym? ....
- obwinia Panią/Pana stale o wszystko co złe,
własne niepowodzenia? ....
- odmawia odpoczynku, snu, udzielenia
niezbędnej pomocy? ....

7) Czy czuje Pani/Pan, iż to czego doświadcza Pani/Pan w swojej rodzinie nie jest sprawą naturalną, stosunki rodzinne nie układają się w prawidłowy sposób?

- ☐ tak
☐ nie

8) Czy przemoc w Pani/Pana rodzinie stosowana jest również wobec innych członków rodziny?

- ☐ tak, wobec kogo ?.....
☐ nie

9) Co według Pani/Pana ma wpływ na stosowanie przemocy przez współmałżonka/partnera/ojca/innego członka rodziny? Proszę zaznaczyć wszystkie, które Pani/Pan uważa za właściwe.

- ☐ alkohol
☐ narkotyki
☐ inne uzależnienia, jakie?.....
☐ przykłady agresywnych zachowań w rodzinie
☐ nieumiejętność porozumiewania się
☐ potrzeba zaznaczenia swojej dominacji w rodzinie
☐ bezradność
☐ zła sytuacja materialna
☐ zaburzenia psychiczne
☐ stereotypy
☐ niezaradność życiowa
☐ nieumiejętność rozwiązywania sytuacji konfliktowych
☐ inne, jakie?.....

MONITORING ODDZIAŁYWAŃ PROGRAMU KOREKCYJNO-EDUKACYJNEGO DLA
OSÓB STOSUJĄCYCH PRZEMOC W RODZINIE

10) Czy po powrocie do domu współmałżonek/partner/ojciec/inny członek rodziny, po zakończonym Programie przyznał/a, że stosował/a wobec bliskich przemoc w rodzinie i przeprosił/a za jej używanie?

☐ tak

☐ nie

11) Co musiałoby się zmienić, aby przemoc w Pani/Pana domu została przerwana, jeżeli nadal trwa?

.....
.....
.....

12) Czy w związku z przemocą, jeżeli trwa nadal, zamierza Pani/Pan korzystać z pomocy innych instytucji?

☐ tak, jakich?

.....
.....
.....

☐ nie

Data wypełnienia ankiety.....

Dziękujemy za wypełnienie ankiety.

TELEFONICZNA / ANKIETA EWALUACYJNA PROGRAMU PK-E
realizowanego przez PCPR JAROSŁAW

Klient/ka .....

Osoba udzielająca informacji (kto).....

Data..... (te dane służą jedynie temu żeby wiedzieć do kogo i kiedy już dzwoniliśmy nie udostępniamy tego partnerom)

Powitanie i przedstawienie się!

Skąd dzwonic i w jakim celu (skąd mamy numer telefonu) .

Informujemy, że ankieta służy wyłącznie do sprawdzenia skuteczności oddziaływań w Programie, a jej wyniki i odpowiedzi nie będą w żaden sposób udostępniane uczestnikom Programu!!!

Pytamy czy w danym momencie możemy zadać kilka pytań i jeśli tak to bardzo prosimy Panią/Pana o odpowiedź na kilka pytań dotyczących naszego klienta/ki uczestniczącego/ej w Programie.

(jeżeli NIE to czy i kiedy możemy się skontaktować w celu przeprowadzenia ankiety)

1.Co zmieniło się w Pani/Pana zachowaniu odkąd zaczęła/zaczął Pani/Pan uczestniczyć w Programie korekcyjno – edukacyjnym dla osób stosujących przemoc w rodzinie prowadzonym przez Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie w Jarosławiu.

Dopytać o konkretne zachowania, np. „jest bardziej spokojny” – co to znaczy?

.....

.....

.....

.....

.....

2. Proszę wskazać na skali od 1 do 10 jak Pan/i ocenia bezpieczeństwo w domu, gdzie „1” oznacza minimalny poziom bezpieczeństwa a „10” maksymalny poziom.

PRZED UCZESTNICTWEM W PROGRAMIE:

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
---	---	---	---	---	---	---	---	---	----

NA DZIEŃ DZISIEJSZY:

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
---	---	---	---	---	---	---	---	---	----

Proszę wskazać różnice między „kiedyś” a „teraz” Dopytać o konkrety!

.....

.....

.....

.....

.....

3. Jakie korzyści dla Państwa rodziny przyniosło uczestnictwo Pani/Pana w Programie?

.....

.....

.....

4. Czy ma Pani/Pan jakieś dodatkowe uwagi, refleksje?

.....

.....

.....

Informujemy, że możemy jeszcze raz dzwonić w okresie do 3 lat, aby dopytać o ewentualne dalsze zmiany i ich trwałość.

Dziękujemy!!!

Program psychologiczno – terapeutyczny dla osób stosujących przemoc domową „NOWY HORYZONT”

Podstawowym celem Programu Psychologiczno – Terapeutycznego pn. „Nowy Horyzont” (PP-T), realizowanego przez Stowarzyszenie „Centrum Wsparcia i Profilaktyki” we współpracy ze Specjalistycznym Ośrodkiem Wsparcia dla Ofiar Przemocy w Rodzinie w Korytnikach oraz w porozumieniu z Powiatowym Centrum Pomocy w Rodzinie w Jarosławiu, jest zmiana wzorców zachowań poprzez oddziaływania psychologiczno – terapeutyczne skierowane do osób stosujących przemoc.

Realizowane oddziaływania o charakterze pomocy psychoterapeutycznej wyróżniają program na tle innych. Przykładowe cele realizowane przez program, to (cele szczegółowe podane są poniżej w szczegółowym zakresie rzeczowym zadania);

- Kontynuacja procesu zmiany wśród osób stosujących przemoc w rodzinie, a także osób dotychczas objętych oddziaływaniami korekcyjno – edukacyjnymi.
- Utrwalenie przekonania o potrzebie zmiany wśród osób objętych dotychczas specjalistyczną pomocą i zarazem oczekujących dalszego wsparcia w długotrwałym procesie zmiany.
- Psychoedukacja sprawców przemocy w rodzinie w kierunku zmian zachowań typu przemocowego.
- Analiza przyczyn własnego postępowania wynikająca z doświadczeń z rodziny pochodzenia.
- Zmianę schematów poznawczych (analizowanie swoich wzorów myślenia, postaw, zachowań), wgląd w dotychczas stosowane mechanizmy obronne i wypieranie.
- Zwiększenie dostępności i poszerzenie specjalistycznej oferty pomocy dla osób stosujących przemoc w rodzinie z terenu województwa podkarpackiego.

Program zawiera właściwą strategię, pozwalającą sprostać wyzwaniom w zakresie przeciwdziałania przemocy. Spełnia też wszystkie wymagania formalne wynikające z pkt 3.4 Krajowego Programu Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie na rok 2022 jakim jest realizowanie programów psychologiczno-terapeutycznych dla osób stosujących przemoc w rodzinie, zmierzających do zmiany wzorców zachowań.

Spełnia wymogi formalne, tj.:

- realizacja programu powinna odbywać się w innym pomieszczeniu niż zajęcia dla osób doznających przemocy,
- posiada wykwalifikowaną kadre,
- oferuje zajęcia grupowe i indywidualne,

- obejmuje nominalną liczbę godzin,
- posiada określoną liczbę uczestników,
- zawiera ewaluację oraz monitoring efektów realizacji programu,
- zawiera wstępną rekrutację, diagnozę oraz kontrakt.

Zajęcia będą realizowane w auli budynku Starostwa Powiatowego w Jarosławiu, gdzie na co dzień swoje czynności służbowe wypełniają starosta i urzędnicy. Uczestnikom zapewni się w ten sposób komfort w zakresie anonimowości.

Atutem programu jest także to, że zajęcia odbywać się będą w godzinach popołudniowych, a zatem osoby pracujące mogą w nim swobodnie uczestniczyć. Dynamika zajęć indywidualnych (co drugi tydzień), grupowych (co drugi tydzień), trening umiejętności społecznych (raz w miesiącu) - pozwala na efektywną pracę.

Oddziaływanie w ramach programu w Powiatowym Centrum Pomocy Rodzinie w Jarosławiu oparte będzie na szukaniu atutów i mocnych stron a także poszanowaniu godności uczestników. Dla grupy osób, która podejmuje działanie z własnej woli, ogromne znaczenie ma to, że w programie nie są naznaczani jako sprawcy. Prowadzący dbają, by używać terminologii „osoba stosująca przemoc”. Przekazują uczestnikom wiedzę, że sprawcą się [człowiek] nie rodzi, sprawcą się bywa. Ma to znaczenie, gdyż uczucia z jakimi rozpoczynają program uczestnicy, to najczęściej: poczucie zagubienia, potrzeba pomocy oraz nadzieja na zmianę, bez oceny i osądów. Uczestnicy określają się na początku najczęściej jako osoby zagubione. Często w swoich wypowiedziach podkreślają zdziwienie, że zostali potraktowani jak ludzie, bez nakładania poczucia winy. To bardzo odpowiada uczestnikom, a przy relatywnie krótkim programie pozwala w niedługim czasie zbudować zaufanie do terapeutów.

Miarą skuteczności w przypadku PP-T jest:

- Odsetek osób kończących PP-T,
- Poziom deklarowanej przez uczestników trwałości efektów,
- Natężenie występowania pewnych pożądanых cech/umiejętności u uczestników.

Największą trudnością w przypadku podejścia skoncentrowanego na rozwiązaniach jest to, że klient de facto samodzielnie ustala sobie cele, jakie chce osiągnąć podczas uczestnictwa w programie. Terapeuta podąża za klientem i pomaga mu je zrealizować. Terapeuci w ogóle bardzo dystansują się od analiz na tzw. metapoziomie, zazwyczaj operują przypadkiem, ilustrując pewną prawidłowość lub problem. To wskazuje na bardzo duże relatywizowanie efektów.

Zakładane efekty to:

- W pierwszej kolejności otwartość na tzw. trudny temat – zyskanie pewności, że „nie jestem sam” oraz że „można sobie poradzić z tym problemem”.
- Wymiana doświadczeń z osobami z podobnym problemem.
- Wiedza o mechanizmach powstawania agresji.

- Wiedza, jak zapobiegać narastającej złości.
- Możliwość zrozumienia perspektywy drugiej strony – ułatwia rozmowę z partnerem.
- Zyskanie większej samoświadomości.
- Zyskanie perspektywy drugiej strony/otoczenia – bliskich, czy współpracowników.
- Stosowanie mechanizmów w sytuacjach konfliktowych.
- Kontrola swoich emocji.
- Odniesienie grupowe w rozumieniu zjawiska (jeden może się mylić, ale jak wielu tak mówi, to musi być prawda).
- Wiedza o tematyce przemocy.
- Wiedza w tematyce motywacji do zmiany.
- Wiedza w tematyce asertywności.

W ramach dotacji celowej opłacane będą:

- Koszty prowadzenia grupy,
- Trening umiejętności psychospołecznych,
- Indywidualne zajęcia rekrutacyjne,
- Konsultacje psychologiczno/psychoterapeutyczne,
- Materiały biurowe,
- Drukarka, toner,
- Usługi pocztowe.

Na podstawie tych danych wydaje się, że efektywność PP-T będzie duża. Należy jednak pamiętać, że w tej kwocie nie są uwzględniane koszty takie jak:

- Wynajem lokalu na prowadzenie zajęć grupowych (lokal – sala widowiskowa użyczona przez ojców Reformatów mieszcząca się przy kościele).
- Koordynacja PPT – prace te będzie wykonywać dyrektor placówki bezkosztowo.
- Koszty księgowe – prace te będzie wykonywać księgowa PCPR bezkosztowo.
- monitoring – prace te będzie wykonywać pracownik PCPR bezkosztowo.
- Mocną stroną programu jest punkt odniesienia, jakim jest PCPR w Jarosławiu w porozumieniu ze Stowarzyszeniem Centrum Wsparcia i Profilaktyki – jako marka wysokiej jakości i jako zespół fachowców znających się na problematyce stosowania przemocy. Podejście Pracy Skoncentrowanej na Rozwiązaniach jest w skali kraju postrzegane jako nowatorskie – prowadzący PP-T występują też w roli szkoleniowców tej metody pracy.
- Mocną stroną jest wysoki poziom zaufania do placówki wiodącej, jakim jest Specjalistyczny Ośrodek Wsparcia dla Ofiar Przemocy w Rodzinie, przy którym de facto działa Stowarzyszenie.

- Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie w Jarosławiu dysponuje ofertą pomocy wysokiej jakości. Ukierunkowana jest na dużą dbałość o wysoką jakość świadczonej pomocy oraz na zadowolenie uczestników.

Program Psychologiczno Terapeutyczny realizowany będzie w 2-osobowym zespole osób posiadających wymagane kompetencje. Filozofia pracy Stowarzyszenia jest bardzo określona – realizatorzy programu pracują w podejściu **Terapii Skoncentrowanej na Rozwiązaniach** oraz **Psychoterapii Systemowej Rodzin**. Grup prowadzona jest przez 2 osoby (różnej płci) spośród członków zespołu. W praktyce sprowadza się to do tego. Wśród realizatorów podzielone są również godziny spotkań indywidualnych.

Grupy będą miały charakter zamknięty – trwają 4 miesiące, realizują pełny cykl programu. Jest to forma, którą Stowarzyszenie (zgodnie z rekomendacją SOW Korytniki), wprowadziło po wieloletnich doświadczeniach pracy w grupach rotacyjnych. Argumenty na rzecz utworzenia grupy zamkniętej są następujące:

- Zwiększenie frekwencji oraz odsetek osób kończących program. Zdaniem terapeutów, w przypadku grupy otwartej był on stosunkowo niski.
- Zwiększony poziom zaufania i bezpieczeństwa osób, które pracują wspólnie w grupie.
- Brak konieczności powtarzania treści edukacyjnych dla nowych osób pojawiających się w grupie rotacyjnej.
- Łatwiejsze zoperacjonalizowanie pojęcia „ukończony program”. Aktualnie oznacza to minimum 75% frekwencji na zajęciach indywidualnych, grupowych, treningach.

Uczestnicy uzależnieni od alkoholu oraz innych środków psychoaktywnych – nie będą dopuszczani do zajęć. Jednocześnie zostaną skierowani do specjalistycznych jednostek pomocowych, specjalizujących się w danym obszarze. Uczestnicy zostaną poddani wstępnej kwalifikacji oraz badaniu diagnostycznym za pomocą kwestionariusza ankiety. Praca z uczestnikami tak zróżnicowanymi jest trudniejsza – niekiedy trzeba pokonywać opór, uświadamiać uczestnikom, że słusznie zostali skierowani do PP-T. Praca na zasobach jest wspólnym mianownikiem dotarcia do każdego klienta. W programie prowadzona będzie ewaluacja działań i monitoring efektów programu. Oparte będą one na systemie ankiet. Po zakończeniu grupy klienci otrzymają zestaw czterech różnych ankiet, a następnie w efekcie odroczonym osoby które ukończyły PP-T zostaną poddani badaniu dwukrotnie. Obecność uczestników na spotkaniach potwierdzona będzie listami obecności, a program kończy się wydaniem zaświadczenia o ukończeniu.

Badania skuteczności programu zostaną przeprowadzone w formie zapytania do Zespołów Interdyscyplinarnych, Ośrodków Pomocy Społecznej, Zespołów Kuratorskiej Służby Sądowej dotyczącego aktualnych danych w kwestii ewentualnych zachowań przemocowych wśród uczestników programu. Zespół sam opracowywał arkusze, w jednej ankiecie uczestnik jest pytany o stan sprzed oddziaływania i po jego zakończeniu. Pomiar taki, aby był rzetelny należy wykonywać faktycznie przed i po interwencji. Skonstruowane ankiety zawierają bardzo dużo ciekawych pytań.

Program zakłada pracę z celami uczestnika. Zadaniem terapeuty jest pomóc mu odpowiedzieć sobie na trzy kluczowe pytania: Co ja czuję?, Czego ja potrzebuję?, Jak to konstruktywnie wyrażać i zaspokajać? Co jest mi potrzebne do utrwalenia zmiany? Prowadzący nie pracują z uczestnikami w kierunku werbalnego zdeklarowania, że są sprawcami przemocy, gdyż niekiedy okazuje się, że sytuacja jest niejednoznaczna – można stosować przemoc

i jednocześnie samemu jej doświadczać. Co wielokrotnie w doświadczeniach prowadzących oddziaływania wobec osób stosujących przemoc, ten problem się ujawniał. Wychodzimy więc z założenia, że dużo bardziej interesują nas przekonania uczestników – zmiana ich myślenia o potrzebach i celach życiowych, a za czym w konsekwencji zmiana zachowań, w tym nieprzemocowych.

ZAŁOŻENIA – STANDARDY MERYTORYCZNE:

1. Nazwa zadania:

„Program Psychologiczno- Terapeutyczny dla osób stosujących przemoc pn. NOWY HORYZONT”, prowadzenie zajęć indywidualnych, grupowych i treningu – program obejmuje łącznie **52 godziny** zajęć w różnych formach.

2. Szczegółowy zakres rzeczowy zadania:

Rekrutacja uczestników zajęć, prowadzenie zajęć indywidualnych, prowadzenie zajęć grupowych, treningów umiejętności psychospołecznych, wymiana informacji z podmiotami współpracującymi, lub zlecającymi realizację zadania.

3. Cele szczegółowe zadania oraz rodzaj działań przy realizacji zadania:

- Psychoedukacja sprawców przemocy w rodzinie (mężczyzn) w kierunku zmian zachowań typu przemocowego;
- Analizę przyczyn własnego postępowania, wynikającą z doświadczeń z rodziny pochodzenia;
- Zmianę schematów poznawczych (analizowanie swoich wzorów myślenia, postaw, zachowań), wgląd w mechanizmy własnych zachowań;
- Podnoszenie wiedzy i umiejętności wychowawczych, rodzicielskich;
- Trening umiejętności psychospołecznych;
- Nabywanie umiejętności radzenia sobie z gniewem, kontrolą emocji w sytuacjach trudnych, nabywanie umiejętności radzenia sobie z trudnymi emocjami, poczuciem winy;
- Podnoszenie wiedzy i umiejętności przydatnych w relacjach partnerskich, wzajemnego poszanowania, szacunku.

4. Szczegółowy harmonogram zadania opis kolejnych działań planowanych przy realizacji zadania z uwzględnieniem terminów realizacji, form i metod:

Program jednej edycji obejmuje 52 godziny zegarowe. W tym:

- 6 godzin (2x 3 godziny) indywidualnych zajęć rekrutacyjnych,
- 10 godzin indywidualnych konsultacji psychologicznych/psychoterapeutycznych,
- 20 godzin (4 x 5 godzin) treningu umiejętności psychospołecznych,
- 16 godzin (8 spotkań po 2 godziny) sesji grupowych.

HARMONOGRAM SPOTKAŃ / ZAJĘĆ

Program będzie realizowany corocznie w latach 2023-2028. Edycja będzie liczyć 52 godziny różnorodnych zajęć, oddziaływań. Rozpoczyna się od spotkania rekrutacyjnego. Przewiduje się trzy spotkania dwugodzinne dla wszystkich osób zainteresowanych udziałem w programie. Następnym etapem są zajęcia grupowe przeplatane indywidualnymi konsultacjami psychologicznymi/psychoterapeutycznymi. W jednym tygodniu ma miejsce sesja grupowa, w następnym konsultacja indywidualna itd. Sesji grupowych będzie osiem (po 2 godziny każda), natomiast konsultacji indywidualnych dziesięć (po 1 godzinie). Raz w miesiącu przeprowadzimy pięciogodzinny trening umiejętności psychospołecznych. Trenować będziemy w czterech blokach tematycznych

INDYWIDUALNE ZAJĘCIA REKRUTACYJNE

Spotkanie rekrutacyjne ma na celu zweryfikowanie, czy kandydat kwalifikuje się do udziału w programie psychologiczno-terapeutycznym. W trakcie indywidualnej konsultacji przeprowadzona jest diagnoza mająca na celu rozpoznanie i omówienie sytuacji życiowej kandydata, a także jego problemów oraz oczekiwań wobec terapii. W trakcie sesji rekrutacyjnych wzbudzana jest, a także wzmacniana motywacja do udziału i aktywnego uczestnictwa w proponowanym programie psychologiczno-terapeutycznym. Uczestnikom uświadamiane są korzyści płynące z proponowanych zmian w życiu.

Kolejnym etapem rekrutacji jest podpisanie kontraktu - przystępując do udziału w programie uczestnik zobligowany jest do zapoznania się oraz podpisania kontraktu terapeutycznego, który nakłada na uczestnika podstawowe zobowiązania.

Adresatami programu są dorosłe osoby stosujące przemoc w rodzinie, w tym absolwenci programów korekcyjno- edukacyjnych, mężczyźni którzy potrzebują dalszej pracy nad utrwaleniem wprowadzonych zmian.

Rekrutacja uczestników Programu dokonywana jest w oparciu o podstawę prawną - art. 72 par.1 pkt 6 kodeksu karnego lub art.76 par.1 pkt.8, art. 95 par.1 i 173 par.2 kodeksu karnego wykonawczego, na wniosek wychowawcy wśród osób osadzonych w zakładach karnych, lub zalecenie kuratora sądowego wśród osób skazanych pozostających w okresie próby w warunkach wolnościowych (warunkowe zawieszenie wykonania kary, warunkowe przedterminowe zwolnienie) za czyn(-y) z art. 207 par. 1 kk (przemoc domowa) lub inne przestępstwo przeciwko rodzinie z rozpoznaniem stosowania przemocy wobec najbliższych. Rekrutacji również dokonuje się poprzez indywidualne zgłoszenia osób zainteresowanych, mających problem ze stosowaniem przemocy wobec najbliższych, jak również wśród osób zgłoszonych przez Zespoły Interdyscyplinarne, GKRPA, lub też inne podmioty zajmujące się pomocą rodzinie uwiękłej w stosowanie przemocy.

INDYWIDUALNE SESJE PSYCHOLOGICZNE/PSYCHOTERAPEUTYCZNE

To cykl osobistych spotkań z psychologiem/psychoterapeutą, ukierunkowanych na lepsze rozumienie siebie, rozwój osobisty, rozwiązywanie trudności i/lub realizowanie założonych celów. Indywidualne konsultacje

dostosowane są do potrzeb uczestników grupy i zależą od zgłaszanych potrzeb - na każdego uczestnika przewidziana jest 1 godzinna sesja indywidualna. Spotkania te nie są obligatoryjne, korzystają z nich osoby zainteresowane.

Indywidualne sesje psychologiczne mają na celu określenie charakteru doznawanego przez uczestnika problemu i przeżywanych trudności lub obszarów do zmiany oraz psychoedukację w zakresie problemu, strategii jego rozwiązania i możliwości metod pracy nad rozwiązaniem lub zmianą. Podczas konsultacji można uzyskać doraźną pomoc psychologiczną, której istotą będzie lepsze zrozumienie sytuacji/samego siebie.

TRENING UMIEJĘTNOŚCI PSYCHOSPOŁECZNYCH

Cykl 4 sesji pięciogodzinnych w trakcie całego programu psychologiczno-terapeutycznego (planowana jest jedna sesja treningu w miesiącu). Trening umiejętności psychospołecznych koncentruje się na usprawnianiu i nabywaniu umiejętności prospołecznych. Odbywa się to poprzez:

- modelowanie – czyli odzwierciedlanie przez dwóch trenerów zachowań składających się na daną umiejętność prospołeczną, w której uczestnicy grupy są słabi lub w ogóle jej nie posiadają;
- granie ról – polegające na przetrenowaniu właściwych społecznie zachowań;
- trenowanie przeniesienia (transfer) – tzn. zachęcanie uczestników do wykorzystania trenowanej umiejętności w codziennym życiu;
- udzielanie informacji zwrotnej – mówiącej o poprawności przedstawionej umiejętności ze względu na wcześniej pokazane zachowania modelowe;
- burzę mózgów;
- dyskusję;
- miniwykład.

Umiejętności, które będą trenowane podzielone zostały na cztery bloki tematyczne/kategorie:

- 1) Trening dotyczący umiejętności radzenia sobie z uczuciami (np. rozpoznawanie uczuć u siebie i innych, nazywanie i wyrażanie uczuć);
- 2) Trening dotyczący radzenia sobie ze stresem i w sytuacjach trudnych (np. radzenie sobie z czymś gniewem, radzenie sobie z presją grupy, radzenie sobie z oskarżeniem, radzenie sobie z byciem opuszczonym, przygotowanie się na stresującą/trudną rozmowę);
- 3) Trening dotyczący umiejętności związanych z kontrolą swojego zachowania – alternatywne zachowania do agresji (np. obrona swoich praw, praktykowanie samokontroli, negocjowanie, odpowiadanie na zaczepki);
- 4) Trening dotyczący samoświadomości – zwiększenia wiedzy o innych i samym sobie .

SESJE GRUPOWE

TEMAT: ZŁOŚĆ

Celem sesji jest:

- edukacja dotyczącą złości;
- identyfikacja wyzwalaczy zewnętrznych i wewnętrznych;
- identyfikowanie sygnałów;
- nauka stosowania reduktorów złości i monitów;
- uczenie uczestników grupy samokontroli gniewu;

Sesja poświęcona złości prowadzona jest w oparciu o Trening Zastępowania Agresji ART®.

Każdy uczestnik jest trenowany w zakresie adekwatnej (nieagresywnej) reakcji na konkretne sytuacje trudne, z którymi styka się w relacjach partnerskich, w życiu codziennym z wykorzystaniem łańcucha zachowań obejmującego:

- a) identyfikowanie wyzwalaczy, czyli zewnętrznych sytuacji i wewnętrznych interpretacji, powodujących gniew,
- b) identyfikowanie sygnałów, czyli wewnętrznych wrażeń, płynących z ciała, pozwalających odróżnić złość od innych emocji,
- c) używanie monitów,
- d) używanie reduktorów,
- e) używanie samooceny.

Metody:

- mini wykład;
- burza mózgów;
- rozmowa kierowana;
- ćwiczenia;

Narzędzia:

- kwestionariusz „Indeks złości”;
- kwestionariusz „Raport kontroli złości”;
- kwestionariusz „Raport Złości ABC”;

TEMAT: Zjawisko przemocy.

Celem sesji jest:

- zgłębienie i poszerzenie wiedzy n/t zjawiska przemocy w rodzinie,
- spojrzenie na przemoc z perspektywy osoby jej doświadczającej.

Metody:

- mini wykład,
- burza mózgów,
- rozmowa kierowana,
- analiza przypadku,
- ćwiczenia.

Narzędzia:

- prezentacja multimedialna,
- kwestionariusz „Moje doświadczenia z przemocą – osoba doświadczająca i świadek”.

Sesja poświęcona zjawisku przemocy opiera się na sylwetce/profilu osoby doświadczającej przemocy, patrzenia z jej perspektywy. Każdy uczestnik będzie mógł postawić się w tej sytuacji i opisać co myśli, co czuje i jak się zachowuje w roli ODP.

TEMAT: Umiejętności wychowawcze.

Celem sesji jest:

- nabycie przez uczestników umiejętności wychowawczych,
- modyfikowanie niepożądanych lub nieodpowiednich zachowań dziecka bez stosowania różnorodnych form przemocy,
- wyrażanie przez rodzica oczekiwań i ograniczeń w taki sposób, by były one przez dziecko respektowane,
- rozpoznawanie, wyrażanie i akceptowanie uczuć, a także radzenie sobie z "trudnymi" uczuciami w duchu poszanowania godności osobistej człowieka,
- wspieranie procesu usamodzielniania się dziecka.

W trakcie sesji poruszana tematyka to m.in.:

- akceptacja dziecka - jak wyrażać ją w sposób czytelny dla dziecka,
- normy, zasady i wymagania w wychowaniu,
- uczucia - jak je rozpoznawać i wyrażać,
- problem kar w wychowaniu,
- aktywne słuchanie,
- bariery komunikacyjne.

Metody:

- mini wykład,
- burza mózgów,
- rozmowa kierowana,
- praca w parach,
- udzielanie informacji zwrotnych,
- analiza przypadku,
- ćwiczenia.

Narzędzia:

- prezentacja multimedialna.

TEMAT: Poczucie własnej wartości.

Celem sesji jest:

- poznanie swoich mocnych stron,
- nauka akceptacji siebie i innych (doświadczenia innych, własne przeżycia, emocje, sposób bycia),
- podniesienie jakości życia,
- budowanie zdrowych relacji z innymi ludźmi,
- przyjęcie odpowiedzialności za to, co uczestnik myśli o sobie.

Bardzo ważne dla naszego życia jest zdrowe poczucie własnej wartości. Sesja poświęcona temu tematowi ma na celu przybliżenie pewnych podstawowych kroków, które należy podjąć, aby dostrzec swoją wartość i niepowtarzalność. Dzięki adekwatnemu poczuciu własnej wartości staniemy się szczęśliwsi i zdolni budować dobre, satysfakcjonujące relacje z innymi.

Każda z osób uczestnicząca w programie zmierzy się z „obrazem” siebie, to znaczy z tym co w sobie akceptuje, a czego nie. Co mu się w sobie podoba, a co nie. Zidentyfikują swoje mocne i słabe strony. Uzyskają informacje zwrotne od innych uczestników programu. Poznają powody zaniżonej samooceny.

Metody:

- mini wykład,
- burza mózgów,
- rozmowa kierowana,
- udzielanie informacji zwrotnych,
- analiza przypadku,
- ćwiczenia,

Narzędzia:

- prezentacja,
- tabela lubię/ nie lubię,
- koło osobistej satysfakcji,
- tabela obrazu siebie,
- moje mocne strony.

TEMAT: Komunikacja interpersonalna.

Celem sesji jest:

- edukacja n/t komunikacji oraz uświadomienie znaczenia umiejętnego porozumiewania się,
- uzmysłowienie negatywnego znaczenia barier komunikacyjnych na rozmówcę,
- właściwe rozpoznanie oraz stosowanie komunikatów werbalnych i niewerbalnych w relacjach interpersonalnych,
- rozwinięcie umiejętności aktywnego słuchania i udzielanie informacji zwrotnej.

Umiejętność prowadzenia rozmowy jest podstawą dobrej relacji w małżeństwie, rodzinie, wśród przyjaciół, z klientami oraz w pracy. W trakcie zajęć przybliżymy idee komunikacji interpersonalnej. Za pomocą ćwiczeń uczestnicy dokonają oceny swoich umiejętności efektywnej komunikacji. Każda z osób będzie miała możliwość przećwiczyć nowe umiejętności i uzyskać informacje zwrotne.

Metody:

- mini wykład,
- burza mózgów,
- rozmowa kierowana,
- praca w parach,
- udzielanie informacji zwrotnych,
- ćwiczenia.

Narzędzia:

- prezentacja,
- ćwiczenie „rysunek na podstawie przekazu”,
- ćwiczenie „Ty mówisz ja słucham”,
- test umiejętności słuchania,
- ćwiczenie „Parafrazowanie”,
- ćwiczenie „Komunikaty Ja”.

TEMAT: Emocje i uczucia.

Celem sesji jest:

- Edukacja dotycząca emocji i uczuć z naciskiem na te trudne, takie jak: złości, gniewu, zazdrość, wstyd, poczucie winy.
- Wyjaśnienie po co są, od czego zależą, co sygnalizują, czego bronią.
- Określenie, czy uczucia posiadają „mnie”, czy to ja panuję nad uczuciami?
- Dyskusja, co dzieje się, gdy uczucia biorą górę nad rozumem i wolą; jakie są konsekwencje tłumienia emocji i uczuć?
- Nauczymy jak sobie radzić z emocjami i uczuciami, gdy budzą sprzeciw otoczenia; jakie są granice wyrażania uczuć; jak wyrażać gniew i złość, by nie ranić innych; jak uwolnić się od poczucia winy.

Czasem udajemy, że ich nie ma. Im bardziej próbujemy je zlekceważyć lub uciszyć, tym bardziej biorą nad nami górę. Każdy je przeżywa, ale nie każdy wie jak i co z nimi zrobić, a szczególnie, gdy stają się uciążliwe i bolesne. Z nieprzyjemnymi emocjami i uczuciami trzeba postępować mądrze i twórczo, bo są bezcenne w procesie przemiany i rozwoju, ale również niszczyć.

Metody:

- mini wykład,
- burza mózgów,
- rozmowa kierowana,
- praca w parach,
- udzielanie informacji zwrotnych,
- ćwiczenia.

Narzędzia:

- prezentacja,
- kwestionariusz „Uczucia”,
- Drama- uczucia,
- kwestionariusz „Twoje uczucia jak je wyrażasz”,
- kwestionariusz „Twoje uczucia jak je przeżywasz”,
- ćwiczenie – „Rozpoznawanie emocji na buziach”,
- ćwiczenie – „Pokaż jakie to uczucie”.

TEMAT: Asertywność.

Celem sesji jest:

- kształtowanie postaw asertywnych,
- kształcenie umiejętności odróżniania zachowań asertywnych od agresywnych i uległych,
- rozpoznawanie zachowań asertywnych,
- ćwiczenie umiejętności bycia asertywnym.

Zachowania asertywne to zachowania interpersonalne, wyrażające uczucia, postawy, potrzeby, opinie i prawa danego człowieka w sposób stanowczy, bezpośredni i respektujący uczucia, postawy, opinie i prawa drugiego człowieka. Zachowania asertywne są przeciwieństwem zachowań biernych/uległych, manipulacyjnych czy nadmiernie agresywnych.

Każda z osób uczestnicząca w programie nabędzie narzędzia do asertywnej obrony granic, asertywnego reagowania na krytykę, asertywnej konfrontacji przekonań, asertywnej odmowy, analizy własnych zasobów, Informacji zwrotnych – feedback.

Metody:

- mini wykład,
- burza mózgów,
- psychodrama,
- udzielanie informacji zwrotnych,
- praca z tekstem,
- ćwiczenia.

Narzędzia:

- teksty – opisy sytuacji,
- scenariusze scenek,
- prawa asertywne,
- ćwiczenia,
- łańcuch skojarzeń.

TEMAT: Motywacja.

Celem sesji jest:

- Poszerzenie świadomości (poznanie siebie),
- Empatyczne odzwierciedlanie wypowiedzi uczestnika,
- Zwiększenie społecznej akceptacji,
- Afirmacja wartości uczestnika,
- Uznanie mądrości uczestnika,
- Odwołanie do umiejętności uczestnika,
- Uwolnienie emocji uczestnika.

Motywowanie do zmiany to jedno z najtrudniejszych zadań w pomaganiu osobom zaangażowanym w różne destrukcyjne zachowania. Niezależnie od tego, czy jest to nadużywanie alkoholu, palenie papierosów, branie narkotyków, objadanie się, hazard czy stosowanie przemocy – nie jest łatwo skłonić osoby uwikłane w te zachowania do podjęcia decyzji o zmianie postępowania. Aby podjąć decyzję o zmianie i ją zrealizować z sukcesem, uczestnicy muszą być przekonani, że zmiana jest dla nich ważna, przyniesie im korzyści i że są w stanie jej dokonać. Muszą też poznać nowe sposoby radzenia sobie z problemem.

Metody:

- mini wykład,
- burza mózgów,
- rozmowa kierowana,
- praca w grupach,
- dialog motywujący,
- ćwiczenia.

Narzędzia:

- prezentacja,
- wizualizacja,
- autokonfrontacja,
- pogadanka,
- scenki.

Piotr Hryniszyn

Małgorzata Mróz

Alicja Sajdak